

Osnovna šola KIDRIČEVO
s podružnico Lovrenc na Dravskem polju
in enoto Vrtec Kidričevo

KO ZAPOJEJO POROČNI ZVONOVI

ETNOLOGIJA, SLOVENŠČINA IN ZGODOVINA
RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica ilustracije:
Nika Maroh, 6. a

Avtorici: Nia Krajnc
Eva Žunkovič

Mentorici: Jana Jerenec
Sonja Lenarčič

Kidričevo, 2018

Avtorica ilustracije:
Laura Predikaka, 6. a

Ljubezen je potrpežljiva, dobrotljiva je ljubezen,
ni nevoščljiva, ljubezen se ne ponaša,
se ne napihuje, ni brezobzirna, ne išče svojega,
ne da se razdražiti, ne misli hudega.
Ne veseli se krivice, veseli pa se resnice.
Vse prenaša, vse veruje, vse upa, vse prestane.
(Sveto pismo, 1. Korinčanom 13, 4-7)

ZAHVALA

Pri izdelavi raziskovalne naloge se za pomoč, strokovno usmerjanje in nasvete zahvaljujema mentoricama Jani Jerenec in Sonji Lenarčič.

Prav tako se zahvaljujema učiteljici - likovnici Aleksandri Vidovič za pomoč pri likovnih izdelkih ter anglistki Deborah Krtalić za prevod povzetka v angleščino. Zahvaljujema se tudi učiteljici Mateji Očko za pomoč pri ureditvi.

Posebna zahvala gre OŠ Kidričevo, vsem sodelujočim anketirankam, še posebej gospe Ivanki Klajnšek za koristne informacije, ter vsem, ki so naju spodbujali (starši, stari starši, sorodniki ...) in nama pomagali pri nastanku raziskovalne naloge.

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	6
ABSTRACT	7
1 UVOD.....	8
1.1 Opredelitev področja in opis problema	8
1.2 Raziskovalna vprašanja	9
1.3 Hipoteze	9
1.4 Predvidene metode raziskovanja	10
2 TEORETIČNI DEL	11
2.1 Kaj je poroka?	11
2.2 Od kod izvirajo poročni običaji	11
2.2.1 Snubljenje	13
2.2.2 Ženitovanjska pogodba	15
2.2.3 Oklici in zaroka	16
2.2.4 Izbira prič	16
2.2.5 Vabljenje svatov	16
2.2.6 Dekliščina in fantovščina	17
2.2.7 Poroka	18
2.2.8 Poporoka	23
2.2.9 Kasnejša slavja	24
2.3 Poročni simboli	24
2.3.1 Šopek	24
2.3.2 Poročna obleka	25
2.3.3 Poročna prstana	27
2.3.4 Nevestina tančica	27
2.3.5 Poročni poljub	28
2.3.6 Metanje riža	29
2.3.7 Poročna torta, pecivo, bosman	29
2.3.8 Podvezica, metanje poročnega šopka	30
2.3.9 Nekaj starega	31
2.3.10 Sveča	31
2.3.11 Žvenketanje	31
2.4 Poročni obredi na Slovenskem danes	32
2.5 Zanimive poročne vraže in običaji nekoč in danes na Slovenskem	34
2.5.1 Nekoč	34
2.5.2 Danes	35

2.6	Zanimive poročne vraže in običaji po svetu	36
3	EMPIRIČNI DEL	38
3.1	Rezultati anketnega vprašalnika za prababice, babice in mamice	38
3.2	Rezultati intervjuva z gospo Ivanko Klajnšek	51
4	REZULTATI IN DISKUSIJA	53
5	ZAKLJUČEK	54
6	LITERATURA IN VIRI	55
6.1	Monografsko gradivo	55
6.2	Članek v časopisu	55
6.3	Internetni vir.....	55
7	PRILOGE	57
7.1	Vprašalnik interdisciplinarne raziskovalne naloge Ko zapojejo poročni zvonovi	57

KAZALO SLIK

Slika 1: Poročna fotografija Ivana in Marije Pečnik.	20
Slika 2: Zimska poročna fotografija.	39
Slika 3: Poletna poročna fotografija Alojza in Marije Lešnik.	39
Slika 4: (a) Poroka na domu. (b) Poroka na domu.	40
Slika 5: (a) in (b) Poročno slavlje v restavraciji Pan v Kidričevem.	40
Slika 6: Prevoz na poroko, v ozadju avtomobil z mladoporočencema.	41
Slika 7: (a) in (b) Kuharice konec 60. let prejšnjega stoletja.	41
Slika 8: Marija Zajšek (levo) - glavna kuharica.	42
Slika 9: Veliko svatov je prineslo torto za darilo.	42
Slika 10: Muzikantje na dimniku na poroki leta 1971.	43
Slika 11: (a) Civilna poroka nekoč. (b) in danes.	44
Slika 12: (a) Kroncjunfrava in protfirer. (b) Kroncjunfrava in protfirer ob ženinu in nevesti. .	45
Slika 13: Šranga v Apačah.	46
Slika 14: (a) Običaj metanja riža pred Matičnim uradom na Ptuju. (b) Metanje podvezice na poroki.	46
Slika 15: Jedilni servis kot del dote.	47
Slika 16: (a) Jedilni servis. (b) Jedilni servis.	47
Slika 17: Dekliščina.	48
Slika 18: (a) Prihod po nevesto in pogajanja. (b) Prva nevesta.	48
Slika 19: (a) Poročna fotografija Marije in Janeza Kralja. (b) Poročna fotografija Lee in Jožeta Drevenška.	50
Slika 20: (a) in (b) Poročni fotografiji Marte (roj. Masten) in Janeza Žunkoviča.	50
Slika 21: Poročna fotografija Simone (roj. Zafošnik) in Roberta Drevenška.	50
Slika 22: Na obeh fotografijah skrajno desno ga. Ivanka in v sredini njena mama Marija.	51
Slika 23: Ovčka ob poroki je pomembno pecivo, ki simbolizira človeka kot varuha skupnega življenja.	51
Slika 24: Poroka Ivanke in Franca Planinška.	52

POVZETEK

Slovenski narod je majhen narod, a ima bogato ljudsko izročilo, zato sva si za letošnje raziskovalno nalogo zadali cilj, da raziščeva zgodovino poroke v našem okolju oz. obudiva folklorno izročilo naših prednikov ter tako ohraniva delček bogate kulturne zapuščine.

Dela sva se lotili tako, da sva sestavili anketo, s katero sva želeli raziskati običaj »svetega« zakona po kronologiji – desetletja anketirancev.

Najine ugotovitve so naslednje: starejši kot so anketiranci, bolj preproste in tradicionalne so bile poroke.

Pari so se poročali spomladi, pozimi in jeseni, svatovali so doma ali v gostilnah, mladoporočenca sta bila vedno v središču pozornosti, za veselje in ples so skrbeli muzikanti ali ansambli. Vedno so bili navzoči sorodniki, prijatelji in sosed, večinoma so se poročali cerkveno in civilno. Zanimiv je podatek, da je ženin lahko nevesto videl že pred obredom, kar je bilo v preteklosti prepovedano. Zaroke niso bile nujne, prav tako ne poročne pogodbe. Šranga je bila obvezna. Jedli so zanimivo poročno hrano, peciva so predstavljala status mladoporočencev.

Prstana je hranil ženin ali priča, največ so svatje mladoporočencema metali riž, medeni tedni so bili redkost. Tudi dota je bila zanimiva: denar, hiša, travnik ...

Fantovščina in dekliščina se v 50. letih prejšnjega stoletja nista množično praznovala. Spoznavali sva najrazličnejše poročne običaje, tudi darila za svate. Takrat so še spoštovali vraže. Na koncu so nama povedali tudi »recept« za dolg in srečen zakon.

Zanimalo naju je tudi poročno obredje v začetkih našega »obredovanja« in kako se ti obredi izvajajo danes pri nas in po svetu.

Žal je mnogo občanov že umrlo, zato nisva mogli slediti večjemu vzorcu porok tistega časa. Sva pa zbrali zanimive podatke v spomin bodočim rodovom.

Najino glavno spoznanje je to, da so naši pradedki, prababice, dedki in babice ter redki naši starši še spoštovali ljudsko izročilo, zato želiva, da se v najinem vzorcu raziskave poročnega obredja ohrani spomin na folkloro in spomin kulture dela slovenskega naroda, predvsem želiva prispevati najin delež raziskovanja ob evropskem letu kulturne dediščine.

Nalogo sva popestrili s fotografijami iz arhiva naših anketirancev.

Marsikatera današnja poroka je rezultat skomercializiranega mišljenja oz. nezavedanja slovenskega folklornega izročila.

Ključne besede: obredi, običaji, folklor, poroka, tipi porok

ABSTRACT

The Slovene nation is a small nation, but it has a rich folk tradition. Our goal for this year's research was to explore the history of weddings in our environment, respectively to awake the folk tradition of our ancestors and thus preserving a part of the rich cultural heritage. We started our work by conducting a survey with which we wanted to explore the custom of the "holy" matrimony chronologically - decades of the respondents.

Our results are as follows: the older the respondents are, the simpler and traditional were the marriages.

Couples got married in spring, winter and autumn. Weddings took place at home or in inns, the newlyweds were always in the spotlight, musicians or ensembles catered for fun and dance. Relatives, friends and neighbors have always been present. People had a church or a civil wedding. Interesting is the fact that the groom could have seen the bride before the ceremony, which was forbidden in the past. An engagement was not necessary, nor a marriage contract. The traditional Slovene "boom gate" was obligated. Interesting festive meals were prepared and eaten, pastries were the status of the newlyweds.

The rings were kept by the groom or the witness, most of the wedding guests threw rice on the newlyweds, the honeymoon was rare. The dowry was also interesting: money, a house, a meadow etc.

In the 1950s, bachelor and bachelorette parties were not massively celebrated. We got to know a lot of different wedding customs, including the gifts for the wedding guests. Superstitions were highly respected. In the end we were also told the "recipe" for a long and happy marriage. We were also interested in the wedding rituals themselves in the beginnings of our "rituals" and how these ceremonies are performed nowadays in our country and around the world. Unfortunately, many citizens have already died, so we could not follow a larger sample of the marriages of that time. But we have gathered interesting data in memory for future generations. Our main result is that our great-grandfathers, great-grandmothers, grandfathers and grandmothers, and few of our parents still have respected the folk tradition, so we want to keep the memory of the folklore and the memory of the wedding ceremony culture part of the Slovene nation. in particular. We would like to contribute our part to the European Year of Cultural Heritage.

We enlarged our research with photographs from the archives of our respondents. A lot of today's wedding is a result of a commercialized thinking or the unconsciousness of the Slovenian folklore tradition.

Keywords: rituals, customs, folklore, weddings, types of weddings

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Sva učenci osmega razreda; zanimajo naju etnologija, zgodovina, slovenščina na temo življenje nekoč in danes. Osredotočili sva se na poročne običaje.

Danes se poroči manjše število parov, saj veliko raje živijo »na koruzi«. Kljub temu so snubljenje, zaroka, poroka in poročni obred nekaj, o čemer sanja veliko deklet. Tema poroka je zelo priljubljena tema v pesmih, filmih, knjigah, revijah in pravljicah.

Nekoč so se naši dedki in babice zelo skrbno pripravljali na poroko; danes je drugače. Snubljenje, zaroka in poroka so bili strogo določeni protokoli, tudi poročna gostija in obredi, povezani z njimi, so se razlikovali.

Star slovenski pregovor pravi:

Največja sreča za moža,
je žena, ki – molčati zna.

Nama se ta trditev sicer ne zdi poštena, naju pa je popeljala v svet raziskovanja preteklih običajev – poroke, kjer sva spoznali tudi podrejen položaj ženske v takratni družbi, predvsem ko je nevesta morala klečati na cerkvenem pragu in čakati na bodočega moža.

Obzorja sva si pomagali razjasniti preko spleta, ustnih virov in znanih raziskovalcev kulturne dediščine: Damjana Ovsca, Marije Stanonik, Dušice Kunaver, Borisa Orla, Nika Kureta in Vilka Novaka, tudi s pomočjo Slovarja slovenskega knjižnega jezika.

Posebno pozornost sva posvetili štruci (bosmanu) – poročnemu kruhu, saj v SV Sloveniji še v 50. letih prejšnjega stoletja ni bilo poroke brez njega.

Za letošnjo raziskovalno nalogo sva izbrali temo poročni obredi nekoč in danes, saj naju zanima zgodovina obredov naših prednikov, predvsem poroka pa tudi, v koliki meri te obrede spoštujemo še danes.

V prejšnjih raziskovalnih nalogah smo raziskovali ljudsko izročilo naše ožje okolice v širšem smislu, tudi tradicionalno peko peciva, letos pa se bova osredotočili na poročno obredje, ki naju je navdušilo ob pripovedovanju naših prababic, babic in dedkov, tudi staršev in pa ob prebiranju slovstvene folklore.

V ta namen sva izvedli anketo z najrazličnejšimi vprašanji glede poročnega obredja, ki sva jo temeljito preučili in statistično prikazali v tabelah. Zastavili sva si vprašanja glede starosti mladoporočencev tistega časa, saj dandanes poročni pari zelo pozno vstopajo v zakonski stan.

Zanimalo naju je tudi, kako so slavili poroke nekoč, in sicer v 50. letih prejšnjega stoletja, in kako danes oz. kako so se poročali naši stari starši in starši; torej razlike med tradicionalno in sodobno poroko; v koliki meri mladoporočenci upoštevajo tradicijo še danes. Zbrali sva tudi zanimive poročne fotografije in obredne predmete iz arhiva anketirancev.

Cilj najine naloge je torej predstaviti dediščino poročnih obredov na območju naše občine, seznaniti se z zapuščino naših prednikov, kaj je pozabljeno oz. kaj se je ohranilo, primerjati običaje nekoč in danes, kako bi lahko obudili določene obrede, povezane s poroko. Prav tako je najina želja seznaniti prebivalce občine z ljudskim izročilom, povezanim s poročnimi obredi, hkrati pa spodbuditi učence k raziskovanju, spoznavanju in doživljanju ljudskega izročila ter posledično k vključevanju v društveno življenje naše občine.

Upava, da bo najina raziskovalna naloga bralcem zanimiva, ko jo bodo prebirali. Meniva, da bi bilo potrebno ohraniti tradicionalne običaje in jih v določeni meri ohranjati v sodobnih poročnih obredih.

Izhodišče za naše območje je raziskovalna naloga OJ MLADOST TI MOJA, katero želiva nadgraditi.

1.2 Raziskovalna vprašanja

Najino poglavitno vprašanje se glasi: Ali tradicionalna poroka na svoj način predstavlja zgodovino našega kraja in kateri običaji so se ohranili do danes?

Zastavili sva naslednja vprašanja:

- V katerem letnem času ste se poročili?
- Kje ste praznovali poroko?
- Kaj se je dogajalo dan pred poroko, na dan poroke in dan po poroki?
- Kdo in kaj so kuhali?
- Kdo je pekel pogače/pecivo, poročno torto?
- Kdo je prvi začel jesti?
- Kateri obred se je izvajal pred jedjo?
- Kako dolgo je trajala gostija?
- Kdo je poskrbel za zabavni del?
- Kaj ste počeli v zabavnem delu? Zapišite.
- Koga ste povabili na poroko?
- Ste se poročili cerkveno in civilno?
- Opišite civilno in cerkveno poroko.
- Kdo so bili vaši spremljevalci? Kako ste jih poimenovali?
- Kaj pa nepovabljeni gostje?
- Ali je ženin lahko videl nevesto pred obredom?
- So vam pripravili šrango? Opišite jo.
- Kakšne barve je bila vaša poročna obleka?
- Kako se je ravnalo s poročnima prstanoma? Opišite.
- Ste imeli običaj metanja riža, šopka in podvezice? Opišite.
- Ste bili na medenih tednih? Če ste bili, navedite kje.
- Kaj ste dobili od staršev za doto?
- Ste praznovali fantovščino oz. dekliščino? Če ste, napišite kako.
- Kako je potekala snubitev oz. prošnja za roko neveste? Opišite.
- Naštejte še ostale običaje ob poroki, npr.: nekaj starega, nekaj novega, nekaj modrega, nekaj izposojenega, zastrtost neveste s tančico, hupanje, nošenje neveste čez prag, naloge ob prihodu ženina po nevesto, poročna vabila, naprsni šopki, okrasje, golob, poročna sveča.

1.3 Hipoteze

Cilji oz. bistvene naloge - hipoteze raziskovalne naloge:

1. Babice so se poročale mlade.
2. Snubljenje nekoč in danes je potekalo drugače.
3. Osebe še vedno spoštujejo običaje – šranganje, dekliščina, ženin ne sme videti neveste pred poroko ...
4. Gostija je nekoč trajala dlje kot danes.
5. Danes gostijo pripravijo v gostilni, medtem ko so jo nekoč pripravljali doma.
6. Nekoč mladoporočenca nista hodila na poročno potovanje, medtem ko je danes to povsem običajno.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Raziskovalna naloga je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu sva iz strokovne literature opisali zgodovino poročnih običajev.

V drugem delu sva pripravili vprašalnik za babice in matere, ki vsebuje dvaintrideset vprašanj. Na vprašalnik so odgovarjale babice in mame učencev naše šole. Intervjuvanke so na vprašanja odgovarjale resno in z zanimanjem. Bile so zelo vesele, da otroke zanima poroka nekoč in danes. Prav tako sva s pomočjo prijazne znanke spekle tradicionalno poročno pletenico, imenovano bosman oz. štruco ter ovčko. Izsledki so prikazani v empiričnem delu raziskovalne naloge. Raziskava torej temelji na teoretičnem in empiričnem delu s primerjavo tradicionalnega in sodobnega poročnega obreda. Posebno pozornost sva namenili poročnim obredom nekoč, ki nekako predstavljajo tradicijo in kulturno dediščino našega okolja in so najpogosteje prisotne ob običajih in druženjih.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Kaj je poroka?

Po SSKJ je poroka obred, s katerim dve polnoletni osebi postaneta pred družbo mož in žena. Poroka ali sklenitev zakonske zveze je dejanje in svečan obred, ko fant in dekle oziroma ženska in moški postaneta mož in žena. Obred, ki napove poroko, pa imenujemo zaroka ("Poroka", 2010).

Pravno formalno za sklenitev zakonske zveze zadošča že civilna poroka, ki potrjuje zakonsko zvezo, lahko pa je sklenjena tudi cerkvena poroka, kjer moški in ženska prejmeta zakrament svetega zakona. Vsak zakonec ima ob poroki tudi svojo pričo. Poroko skleneta državni pooblaščenec in matičar ali pa tudi župan, cerkveno pa seveda duhovnik. V sklopu poročnega obreda zakonca pred pristojnim organom potrdita in izrazita soglasje na način, ki ga določa zakon. Po poroki običajno sledi še praznovanje - svatba ("Poroka", b.d).

Ljudje stopajo v zakonsko zvezo iz različnih razlogov, med katerimi so najpogostejši socialni, čustveni, ekonomski, duhovni in religiozni.

V slovarju simbolov je poroka označena kot simbol ljubezenske združitve moškega in zenske ("Poroka", b.d).

2.2 Od kod izvirajo poročni običaji

Ob ženitovanjskih šegah, ki so izredno dobro obdelane že od sočasnih piscev pa tudi v delih etnologov v 20. stoletju, bova skušali osvetliti le tisto podobo, ki je bila do zdaj morda bolj zakrita in nemara tudi manj pomembna. Po današnjem prepričanju in vedenju je bila poroka še v 19. stoletju dejanje, ki je vsebovalo veliko predpisanih in neformalno zahtevanih dogodkov, predvsem seveda veselih, pri njej pa naj bi sodelovalo čim več ljudi (Orel, 1944; Kunaver, 1997).

Po vseh slovenskih pokrajinah so upoštevali utečena dogajanja ob pripravah za poroko in ob sami poroki, seveda pa so bile povsod tako rekoč neštne variante pa tudi različna poimenovanja za dejanja in za sodelavce (Orel, Etnolog 14).

Ženitve, ki naj bi v ljudskih šegah pomenile nekako najbolj vesel čas v življenju, kjer je navadno sodelovalo večje število ljudi, so postale dejanja, kjer so venomer nastopale takšne ali drugačne ovire (Orel, Etnolog 14).

Ljudje so bili pri izpolnjevanju nepisanih pravil primorani ubirati nič koliko poti, da so lahko zadostili šegam, življenju „po starem“, ki je v okolju, v katerem so živeli, imelo značaj zakona. In tako se pojavljajo razmeroma številni podatki v sočasnem časopisju in literaturi, ki objavljajo in opisujejo izredno razgibane dogodke v času ženitovanj, razčlenjujejo šege po dolgem in počez, hkrati pa velikokrat obupujejo nad revščino, ki mnogim onemogoča tak način proslavljanja, druge pa pripelje na beraško palico (Orel, Etnolog 14; Kunaver, 1997).

V ureditvi, v kakršni je morala soseska oz. občina skrbeti za svoje reveže, je bilo vsekakor razumljivo, da so želeli zaščititi svojo blagajno tudi s takimi predpisi, ki naj bi zagotavljali, da bosta dva, ki se bosta vzela, sposobna preživljati sebe in otroke. Tako se je bilo mnogim hlapcem in deklam skoraj nemogoče poročiti brez premoženja in šele, ko je imel tak par več nezakonskih otrok, je dobil dovoljenje za poroko (Orel, Etnolog 14).

Šege izvirajo iz življenjskih izkušenj starih rodov in določajo obnašanje v posameznih položajih življenja. Kmečki človek je šege podedoval od svojih prednikov, zato so mu svete in neoskrunljive. »Šege so mogočen socialni urejevalec kmečkega življenja. Šege so najboljša šola, ker se v njih javlja stoleten življenjski red prednikov. Že od rane mladosti jo starejši na nje navajajo in po njih vzgajajo.« Šege so učinkovite, »so podlaga in steber ljudske morale«,

njihova realizacija in ohranitev pa sta možni le v skupnosti. Kljub svoji učinkovitosti pa imajo šege tudi slabosti. Šege so namreč izraz kolektivne in ne individualne morale, zavirajo duševni in socialni razvoj, negativne pa so tudi v primeru, ko jih ljudje ne razumejo, ampak samo mehanično izpolnjujejo (Jeraj, 1933; Kunaver 1997).

Pri neukem prebivalstvu, med katerim je pismenost šele v drugi polovici 19. stoletja začinjala počasi prodirati na podeželje, so bile šege in navade pomemben del življenja. Poleg tega, da so pomenile njegovo popestritev, so pomenile tudi svojevrstne zakone, ki jih je bilo treba ubogati. Vzrokov za to pa je bilo več: lahko bi nastopile neznane in sovražne sile, ki bi že itak težko življenje še otežile, njihovo neizpolnjevanje pa bi posameznika lahko tudi izločilo iz skupnosti. Vsekakor je bilo pri posameznih šegah cel kup elementov, ki so pomagali vzpostavljati red v hierarhiji vaše skupnosti (Jeraj, 1933).

Šege in navade delimo na življenjske ali družbene, letne ali koledarske. Mednje sodijo šege ob rojstvu, ob poroki, ob smrti, ob cerkvenih praznikih, ob državnih praznikih, ob posebnih dnevih ... Prav tako so se razvile šege in navade ob delu, kot so šege ob setvi, oranju, žetvi in košnji, pastirjevanje, kolone, ličkanje ... (Kuret, 1963/1964; Kunaver, 1997).

Šege in navade so sestavni del družbene kulture in so tesno povezane z ljudmi in naravo. So del kulturne dediščine in imajo simboličen pomen. Torej so del človekovega življenja in so nekaj, kar se ponavlja. Postanejo del našega vedenja in jih ljudje privzgojimo (Kuret, 1963/1964).

Poroka, ustanovitev nove zakonske skupnosti in s tem začetek nove družine, je bil življenjski mejnik vsakega posameznika, še posebej deklet, ki so se večinoma poročala zelo mlada, kar je bilo neke vrste pričakovano zagotovilo, da bodo lahko povila kar največ potomcev in s tem zagotovila dovolj delovne sile na kmetiji in naslednika, ki bo s kmetijo nadaljeval. Fantje so bili praviloma starejši in bolj izkušeni (Jeraj, 1933).

Svatba – praznovanje poroke – v ljudskem izročilu povsod po svetu in na Slovenskem je obdana z različnimi šegami. Poročni običaji so se po pokrajinah zelo razlikovali. Nekateri so bili prisotni povsod, drugi samo v določenem kraju, razlikovali so se lahko v obliki, obsegu, v samem poimenovanju (Jeraj, 1933).

Kmetje so se tudi v 19. stoletju še trdno držali ženitovanjskega urnika, posebno primerne časa za poroke, ki je bil zakoličen s cerkvenimi, še bolj pa s praktičnimi gospodarskimi pogoji življenja. Večina porok je bila v predpustu oziroma ob pustu, ko naj bi še imeli zaloge hrane, predvsem moko, mast in pijačo (Orel, Etnolog 14).

V hudih časih, zaradi pomanjkanja ali različnih nesreč, pa so se večinoma skušali porokam izogniti, če se je le dalo (Jeraj, 1933).

Na podeželju, vsaj do druge svetovne vojne, poroka ni bila stvar samih novoporočencev, ampak tudi njunih družin, sorodstva, domače vasi ali celo širše skupnosti. V podrobnostih se je svatovanje razlikovalo od pokrajine do pokrajine, bistveni deli pa so obstajali povsod. Ves potek svatbe so na Slovenskem spremljale pesmi, ki so bile bodisi že po besedilu svatbene, bodisi so svatbene postale, ker je prišlo v navado, da so jih peli na svatbi. Dokler so svatovali še „po starem“, je svatba lahko trajala dva, tri dni in je bilo zlasti med gostijo dovolj časa, da so se mogle zvrstiti najrazličnejše, vsebinsko primerne pesmi (Jeraj, 1933).

Poroka se je začela s poročnim obredom, civilnim v mestu in cerkvenim v nevestini domači fari. Pred odhodom se je od ženina in neveste s postavljanjem mlajev, z izročanjem pisma, v katerem so določili odkupnino za nevesto in s šrango, poslovila cela vas, še posebej pa njuni vrstniki. Sledila je poročna gostija (ohcet) na nevestinem domu, na katero so povabili sorodnike, prijatelje, znance in vaščane in kjer so dobro jedli in pili, kjer sta godec in glavna priča poskrbela za zabavo, za prodajo venčka (kranceljna) in nevestinega šopka in kjer so vse do 50. let 20. stoletja namesto torte postregli s poročno pogačo, okrašeno s cvetjem iz papirja (Jeraj, 1933).

Od 60. in 70. letih pa vse do danes ohceti organizirajo pretežno v gostilnah bodisi v domačem kraju, vedno pogosteje pa tudi drugje. Po ohceti je sledil sprejem mladoporočencev na

ženinovem domu, kjer je ženinova mati simbolno predala vodenje hiše novi gospodinji. Po enem tednu je šla mlada žena na svoj nekdanji dom. Sprejeli so jo kot gostjo, s čimer so dokončno potrdili novo zakonsko skupnost (Orel, Etnolog 14; Novak).

Ženitvi so že od nekdaj pripisovali velik pomen, saj je to edini prehodni dogodek v življenju, pri katerem je človek zavestno prisoten (za razliko od rojstva in smrti). Pomembnost tega dogodka je tudi v tem, da gre pri ženitvi za prehod ženina in neveste iz občestva deklet in fantov v občestvo odraslih, iz samskega v zakonski stan. Dva mlada torej začeta tvoriti neko novo skupnost, kar je na nek način povezano tudi z gospodarstvom obeh družin mladoporočencev. Po starem verovanju pa je ta čas za mlada zelo nevaren, zato ju je potrebno obvarovati pred zlimi silami ter ju priporočiti dobrim, ki naj jima podarijo srečo in rodnost. Vsi ti dejavniki botrujejo temu, da se je okrog ženitve nabralo mnogo obsežnih običajev, ki naj mladoporočenca varno pospremito v zakonski stan (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960).

Kmet nekoč ni iskal v zakonu samo žene, temveč marljivo sodelavko v gospodarstvu. Kmečki dom je bil po njihovem mnenju prvi, drugo šele srce. Zato so skrbno pazili pri svoji izvoljenki na gospodarsko sposobnost, pridne roke in premoženje. Kmet je zaradi ohranitve doma velikodušno žrtvoval celo osebnostno srečo. Dom je cenil nad vse! Propad kmečkega doma je bil za kmeta nekoč najhujše zlo, neodpustljiv greh proti sveti pieteti do pokojnih prednikov. O nevesti, ki niso prinesle nobene dote k hiši, so govorili prezirljivo (Jeraj, 1933).

Poroko so spremljali številni običaji, ki so imeli neko predpisano obliko in vsebino. Tem običajem so kmetje dajali velik pomen, saj so le-ti kazali na premoženjsko stanje ženina in neveste, na priljubljenost neveste med vaškimi fanti, hkrati pa so napovedovali tudi njuno bodoče skupno življenje. Vraževerje je bilo na kmetih zelo živo, veliko vraž je bilo vezanih prav na obdobje, ko sta dva mlada stopala v zakonsko zvezo (Jeraj, 1933).

Pot v zakon pa sta vedno spremljala tudi ljubezen in gospodarsko stanje družin mladoporočencev. Če sta bila ženin in nevesta iz enako premožnih družin, težav ob njuni poroki ni bilo, take poroke so bile zaželeno. Starši so se dogovorili o višini dote, vsi ostali ljudje pa so tako zvezo gledali kot nekaj naravnega, samoumevnega (Jeraj, 1933).

Elemente poročne folkloristike lahko razdelimo na predporočne in poročne. Predporočni folklorni elementi predstavljajo čas zблиževanja mladih pred poroko, ko so le-ti poti eden do drugega iskali ob delu, ob praznikih pa tudi v temnih nočeh. Poročni folklorni elementi pa se začinjajo s snubljenjem, končajo pa s prihodom neveste na novi dom (Jeraj, 1933).

2.2.1 Snubljenje

Kmečka mladina iz prve polovice 19. stoletja je večino svojega časa preživela v ožjem družinskem krogu, ob delu in molitvi. S svojimi vrstniki so se mladi srečevali največ ob praznikih. Najmanjši praznik je bila nedelja, nedeljska sveta maša pa priložnost predvsem za izmenjavo pogledov med skritimi zaljubljenici. Ko sta se fant in dekle ujela s pogledi in je dekle zardelo, je to fantu ali drugim očividcem pomenilo potrditev njene ljubezni (Madjar, 2003).

V preteklosti so mladi navezovali stike precej pozno. Dekle se je lahko začelo sestajati s fantom šele, ko je bilo godno za možitev. Fantje so sicer imeli več svobode in so lahko vasovali že prej. Fantje so hodili klicat dekleta, jim prepevali podoknice in jih nadlegovali. Na večer, ko je prišla fantovska ura, so se zbrali vaški fantje, da bi se kaj pomenili in zapeli. Fantje so ponoči pristavili lestev pod dekletovo okno; če je bilo le-to previsoko, so potrkali, poklicali deklet in upali, da se bo okno odprlo. Dekle je fanta včasih sprejelo, včasih pa polilo z vsebino nočne posode. Občasno so vasovalcem dekletova okna ostala zaprta, nekatere so prepodili tekmeči ali njihovi prijatelji, drugemu so ukradli klobuk ... To vasovanje ima različna poimenovanja. Kdor je na nočno vasovanje gledal negativno, ga je imenoval oglarjenje oziroma voglarjenje, kar je narečno pogojeno. Tako imenovanje so po navadi uporabljali tekmeči nočnih vasovalcev in starši, ki s snubci svojih hčera niso bili zadovoljni. Lepše pa so ta običaj imenovali zaljubljenici, ki so mu pravili, da gredo dekleta klicat. Vojna je spreminila vse, tudi dekleta. Na oknih ni bilo več deklet, saj so se le-ta pridružila fantom v gostilnah (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960; Kunaver, 1989; Gričnik, 2011).

Nekatere poti zблиževanja so bile vezane na delo, druge pa na praznike. Fantje in dekleta so se srečevali na sejmu, v cerkvi, na romanju ali kje na poti. Snubljenje je včasih trajalo leta, spet drugič se je lahko zgodilo zelo hitro. Nekoč so bila za srečanja in snubljenje primerna številna skupna kmečka opravila, kot so ličkanje, obrezovanje vinske trte ter preja. Fant je za izvoljenim dekletom povezoval snope, ji nosil kolovrat, ona pa je za njim grabila. Dekle je fantu svojo naklonjenost lahko izkazalo tudi tako, da mu je dalo šopek s svojega okna ali vrta, fant pa si ga je pripel za klobuk. Vedno pa je bil primeren čas snubljenja ob raznih priložnostih: lepe nedelje in romanja pa gostije in celo pogrebi (Kunaver, 1989; Gričnik, 2011).

Večji praznik je bil semenj oziroma sejem, ko je fara praznovala god svojega zavetnika. Na romanjih in sejmih so fantje dekletom kupovali bonbone, rute, steklena jajca, prstane in verižice, predvsem pa lectova srca z različnimi napisi. Mladi so si kupovali odpustke, največkrat medene kruhke v obliki srca, redkeje prstane, cukre in sadje. Te odpustke so večinoma v dar dobivala dekleta, le redki so primeri, ko odpustek fantu podari dekle. Z medenim srcem so fantje izkazovali ljubezen, nekateri pa so se norčevali iz deklet. Za mlade je bil pomemben ljubezenski priprošnjik sv. Anton Padovanski oziroma »zaljubljeni Anton«, ki svoj god praznuje 13. junija. Z romanjem k cerkvi sv. Antona si je lahko dekle izprosilo svojega fanta (Kunaver, 1989; Gričnik, 2011).

Mladina je na svoj način praznovala tudi božične in velikonočne praznike. Na velikonočni ponedeljek so hodili fantje k dekletom po pirhe, od svojih deklet so dobili v dar najlepše. Fantje so dan po božiču, na štefanovo, hodili k dekletom po potice. Mladi so se skupaj poveselili tudi na tepežni dan (Kunaver, 1989).

Zadnji dan v aprilu so fantje pred cerkvijo postavili mlaje za majev god, nato so kupovali vaška dekleta, zbran denar pa so porabili za pripravo veselice. Tisti fant, ki je svoje dekle najdražje plačal, je bil na veselici majevski kralj, njegovo dekle pa majevska kraljica (Orel, Etnolog 15; Novak, 1960).

Fantje so svojo pozornost dekletom lahko izkazovali tudi tako, da so jim pri njihovem delu priskočili na pomoč, recimo pri vaških opravilih, kjer je bila zbrana predvsem mladina iz cele vasi, opravljenemu delu pa je sledila večerja in nato še ples s harmoniko. To so bila predvsem opravila zimskih večerov, kot so ličkanje koruze, metev prosa in prebiranje bučnega semena (Orel, Etnolog 15; Novak, 1960).

V primeru, da fantje niso bili uspešni, so se potrudili starši in nemalokrat mešetarili in se dogovarjali med seboj. Če je snubljenje uspelo, so se začeli dogovarjati o poroki, če pa ni uspelo, so rekli, da je ženin dobil poka, torej smrdečega kozla. Fantje so se navadno poročili, ko so prišli od vojakov, dekleta pa ob polnoletnosti, pri enaindvajsetih. Če so bila dekleta mlajša, pa so morali starši »kupiti leta« - plačati in podpisati dovoljenje na sodišču (Gričnik, 2011).

Da si dekle ne bi premislilo, ji je po navadi ženin dal aro, za pomoč pri nakupih za poroko. Če si je premislil on, je ni dobil nazaj (Gričnik, 2011).

Obstajali so posebni obrazci snubljenja:

»Na vašem vrtu raste ena rož'ca, ki lepo dehti.
Povem vam, da si je to vašo rož'co nekdo poželed
in da jo želi utrgati in s seboj vzeti.«

Običaj snubljenja je bil tesno povezan z ogledi. Sprva je to ime za poizvedovanje o premoženjskem stanju ženina oziroma neveste pred snubljenjem, zmenijo pa se tudi glede dote in gospodarstva. Po stari šegi snubljenja naj bi ženin s spremljevalcem prišel na nevestin dom praznično oblečen in se pretvarjal, da kupuje kako žival, da kaj pogrešanega išče itd. Tako naj bi prelisčil zle duhove, da bi njegovi nameri ne mogli škodovati (Orel, Etnolog 14; Stanonik, 1990).

Snubci so bili v svoji nameri zelo direktni, saj so takoj prešli na bistvo pogovora, kmečkih navad pri snubljenju pa niso poznali ali pa so se jim zdele nepotrebne. Starim šegam pri vseh običajih, tudi pri snubljenju, so najbolj sledili premožnejši kmetje. Ti so se zavedali svoje

pomembnosti, ki so jo izkazovali tudi pri vseh pomembnih dogodkih. Ti so morali biti izpeljani po starih navadah in s precejšnjo mero pompoznosti (Orel, Etnolog 14).

Sina so omožili z dekletom iz premožne hiše, redki pa so bili primeri, ko so premožni starši svojim otrokom dovolili poroko z revnimi izbranci. Zvečine je bila poroka „zgolj Geschäftssache“¹, ki so jo resno jemali vsaj tisti, ki so se za svoje premoženje bali, da bi si ga preveč zmanjšali s prevelikimi stroški. Ob tem pa bi si ga lahko tudi zvečali. Kjer je bilo pričakovati, da dekleta lahko dobi doto, so se o tem vedno dovolj na široko menili, kar je dejansko spominjalo na kupčijo (Orel, Etnolog 14; Gričnik, 2011).

Snubitev je imela za mlada zelo velik pomen, za njuno nadaljnje življenje je bila celo pomembnejša od same ženitve. Ob snubljenju so se namreč določili premoženjski temelji mladega para. Starši so se dogovorili o višini nevestine bale in dote, o prepisu gospodarstva na mladega gospodarja ter o preužitku (Madjar, 2003).

Če so se zedinili za nevesto, zlasti pa za doto, potem so bodočemu ženinu s spremljevalcem uspešnost snubljenja pokazali že s postrežbo. Če sta dobila na mizo trd kruh, sol in kis je bil odgovor staršev negativen, če pa so postregli z najboljšim vinom, sirom, kruhom in mesom, pa pozitiven. Torej je bila obložena miza najboljšo oznanilo, da je bil snubač uslišan (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960).

Danes zaročenci morda bolj redko prosijo očeta bodoče neveste za njeno roko, kljub temu pa ta običaj in z njim povezana rečenica izhajata iz rimske navade, ko je bodoči ženin »kupil« nevesto za simbolično vsoto enega kovanca od njenega očeta. Oče bodoče neveste pa je predal nevestino roko njenemu bodočemu možu (Madjar, 2003).

Po snubljenju sta se družini dogovorili o datumu poroke. Čas ženitve je bil večinoma določen oziroma so ga lahko določili sami, glede na druge dogodke, npr. kmečka dela. Čas ženitev je po eni strani določal cerkveni koledar, po drugi strani pa zaposlenost kmečkega prebivalstva. Po cerkvenem koledarju se poroke niso smele izvrševati v adventnem (štiri tedne pred božičem) in v postnem času (od pusta do velike noči). Kmečka dela na polju in na travniku so preprečevala poroko v poletnem času, torej je bilo ženitvi namenjeno pozno jesensko obdobje ter čas od božiča do pusta. Čas okrog novega leta je namreč tudi čas kolin, torej takrat ni primanjkovalo mesa, s katerim so pogostili svate. Tudi dan v tednu, ki je namenjen za poroko, se je razlikoval od današnjega, ko se poroke vršijo večinoma ob sobotah. Ker je svatovanje po navadi trajalo tri dni, se je svatovščina v petek razšla, sobota pa je bila dan za počitek (Halas, 2012).

2.2.2 Ženitovanjska pogodba

Poleg denarnih zadev so se ob snubitvi starši mladoporočencev dogovorili tudi o tem, kdaj bodo šli v mesto »delat« ženitovanjsko pismo. To se je navadno vršilo že v prvem tednu po snubljenju. K notarju na sodišče so prišli oboji starši z ženinom in nevesto. Bogatejši so se pripeljali s kočijo. Ker se večja posestva navadno niso delila, ga je moral praviloma prevzeti najstarejši sin, ostalim bratom in sestram pa plačati *erbijo* oz. dediščino. Določili so, kdaj in pod kakšnimi pogoji. Notar je natančno zapisal, kakšen bo *aucuh*, torej preužitek staršev. Dogovorili so se, ali bodo živeli s skupnem gospodinjstvu ali v ločenem. Pri takih dogovorih je prišlo včasih do hude krvi (Gričnik, 2011).

Dogovorili so se o nevestini doti, določili njene pravice do moževega posestva. Če se je priženil mož, je moral tudi on imeti in prinesiti doto, npr. kravo, denar, par volov, svinjo, plug, njivo ... Izplačilo bratov in sester je bilo odvisno od dote. Dostikrat jih nista mogla v celoti izplačati (Gričnik, 2011).

Sestavljeno pogodbo so nato vsi podpisali, ženin je plačal sodne stroške, nato pa so šli v gostilno, kjer je plačal še za zapitek. Lahko pa je vse prevzel oče ali celo nevestini starši. Poleg dote so starši nevesti pripravili še primerno bogato balo. Ta je vsebovala perilo, brisače,

¹ Poslovna zadeva

posteljino, lahko pa tudi pohištvo in gospodinjske pripomočke. Če je bila bala velika, je bila lahko dota manjša ali pa je sploh ni bilo (Gričnik, 2011).

Ko je bilo za poroko že vse dogovorjeno, je moral ženin odpeljati nevestino balo na svoj dom. Vožnja bale se je običajno zvrstila v tednu pred poroko in je bila najbolj slovesna na Gorenjskem. Balarji so morali že pred nevestino hišo premagati nekaj ovir (izplačati osebo, ki je sedela na bali, ter poiskati peto kolo), najtežja ovira pa jih je čakala na poti iz vasi. Vaški fantje so jim zaprli pot (šranga) in jo odprli šele takrat, ko so balarji rešili zastavljene uganke in odplačali odpeljano balo, lahko pa so jim vaški fantje izročili tudi »ženitovanjsko pismo« (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960).

2.2.3 Oklici in zaroka

Ko sta družini poskrbeli za doto ter podpis ženitovanjske pogodbe, so se dogovorili tudi za oklice v cerkvi, kar je bilo za tiste čase enako kot zaroka. Nato je bilo na vrsti vabljenje. Mladoporočenca sta lahko vabila skupaj ali vsak svoje sorodnike, v vzhodni in severni Sloveniji pa so vabili za to določeni vabovci. Pred poroko sta morala ženin in nevesta tudi določiti svoje spremstvo. Spremstvo se je po pokrajinah razlikovalo tako v sestavi kot v poimenovanju, med njimi pa so najpomembnejši drugi in družice, starešina, teta in zastavonoša (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960).

Pomemben del je bil tudi dogovor o tem, kdaj bodo bodoča mladoporočenca zapisali na fari in postavili oklice. Zapisovanje na fari je bila oblika priglasitve mladoporočencev cerkveni oblasti. Oklici so bili ob nedeljah na koncu maše, ko so bila še druga obvestila. Potem sta fant in dekle veljala za ženina in nevesto. Danes bi temu rekli, da sta bila zaročena (Gričnik, 2011).

Župnik je ob tej priložnosti bodočima zakoncema razložil in ju kratko pripravil na njuno poslanstvo. Razložil jima je tudi smisel oklicev. Ob oklicih je včasih prišlo na dan, da ima ženin z njo nezakonskega otroka. Hujše je bilo, če ga je imel ženin, in to z drugo. Če se je ženin po oklicih premislil in odpovedal poroko, je bilo to sramotno za nevesto. Po zadnjem oklicu je včasih ženin povabil v bližnjo gostilno nevesto, družico, *protfirerja* in še koga na zapitje oklicev (Gričnik, 2011).

Takrat in še dandanes je prisotna vraža, da mladoporočenca svojih oklicev ne smeta slišati, saj naj bi to namreč prinašalo nesrečo v njunem skupnem življenju. Ob napovedi oklicev je v cerkvi nastala tišina, vsi so hoteli slišati, kdo se želi poročiti, še najbolj pa verjetno mlada dekleta (Orel, Etnolog 14).

2.2.4 Izbira prič

Po prvem oklicu so izbrali priče, *protfirerja* oziroma druga in družico. Ženinova priča je bil starešina, ki je bil tudi najpomembnejša oseba na svatbi. Navadno je bil ženinov krstni ali birmanski boter. Lahko so izbrali kakšnega drugega moškega, ki je znal dobro voditi potek svatbe in je bil dober govorec. Njegova žena je bila vodilja (Gričnik, 2011).

Nevestina priča je bil prav tako njen krstni ali birmanski boter. On je bil starešina, njegova žena pa vodilja. Ta je poleg družice spremljala nevesto. Družica je bila nevestina mlada, še samska prijateljica. Ženina je spremljal drug ali *protfirer*, prav tako mlad, samski fant. Na večjih gostijah sta lahko bili dve družici ali dva *protfirerja* (Gričnik, 2011).

2.2.5 Vabljenje svatov

Na poroko se danes vabi predvsem pisno. Nekoč se je to počelo ustno. Ustna vabila so bila običajna tudi zato, ker večina ljudi ni znala brati. Pravzaprav se je poroke lahko udeležil vsak, ki je slišal vabilo. Mladoporočenca sta lahko vabila skupaj ali vsak svoje sorodnike. Navadno pa sta vabila kar ženin in nevesta vsak svoje goste. V vzhodni in severni Sloveniji pa so vabili za to določeni vabovci. Ponekod so imeli tako rekoč poklicno osebo, ki je vabila ženinove in nevestine svate in je bila v različnih pokrajinah tudi različno imenovana, včasih tudi

uniformirana (npr. pozvačin ali pozavčin na severovzhodu Slovenije, mandirar na Slovenskem Koroškem) (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960).

Na svatbo je vseeno običajno vabil ženin sam, najpogosteje pa ga je spremljala priča. To vlogo je običajno prevzel ženinov birmanski boter. Včasih so ob tem dobili darilo v denarju, potem pa darila ni bilo več. Kasneje se je začelo prakticirati oboje, to je manjše denarno darilo ob vabljenju, ob poroki pa kaj v naturi (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960; Gričnik, 2011).

Podobno je vabila nevesta, sama, z ženinom ali z družico. Bili so praznje oblečeni. Ko sta z družico prišli k hiši, je spremljevalka včasih povedala vabilo, da je bilo bolj slovesno:

Jaz sem s to pošteno nevesto
od poštene hiše
in vas vabim,
da bi prišli (drugi ponedeljek)
k eni lepi beli mizi,
ki je na štiri ogle rezana,
na štiri vogle postavljena,
s troštanjem Sv. Duhom
in zrelim vincem obstavljena.
V imenu Jezusa in Marije ponižno prosim,
da ne bi se dol postavili! (Gričnik, 2011)

Šele ko so povabljeni obljubili, da se bodo udeležili poroke, so sedli za mizo. Postregli so jima z mesom in kruhom. Ob odhodu pa so ponekod neveste že pred poroko ob vabljenju nabirale darila. Običajno so dali darilo v denarju. Podobno slovesno je lahko vabil tudi ženin (Gričnik, 2011).

2.2.6 Dekliščina in fantovščina

Dekliščina je zabava z večstoletno tradicijo. Dolgo časa je bil namen deklinščine ukaniti zlobne duhove. Nevestine prijateljice so se oblekle podobno kot ona, z namenom zмести kakršno koli sovražno prisotnost, ki bi prežala okoli. Danes so družice v podporo nevesti med poroko (Halas, 2012).

Fantovščina in deklinščina oz. *kranclvečer* sta običajna, ko se mladoporočenca poslovita od svoje družbe neporočenih fantov in deklet. Ko je bila nevestina bala že na ženinovem domu, sta se mlada v krogu neporočenih prijateljev poslovila od samskega stanu. Ženinovo gostijo so imenovali fantovščina, nevestino pa kranclvečer ali kronclpint (deklinščina) (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960).

Pri nevesti so se pred poroko zbrala vaška dekleta in prinesla šopek v slovo. Prav tako je ženin naročil godcem, da gredo na večer pred poroko na nevestin dom »krancl špilat«. Vodil jih je *protfirer*, navadno z nekaj fanti. Okrašena vrata so jim povedala, da so pri pravi hiši. Navadno so za podoknico zaigrali tri pesmi, nato pa poklicali nevesto. Ko so ji voščili, jih je povabila v hišo. Tu so bile zbrane bodoča nevesta, dekleta in družica. Domači so vse pogostili, potem pa je družčina šla k bližnjemu sosedu, ki je izpraznil primerno sobo, kjer so nato imeli deklinščino oz. kronclpint. Začela sta se ples in petje. Družica je dala muzikantom pušeljce (rožmarin in nagelj) (Gričnik, 2011).

Muzikanti niso smeli biti predolgo, saj so morali še na ženinov dom. Tu se je stvar ponovila z novo podoknico (Gričnik, 2011).

2.2.7 Poroka

2.2.7.1 Klicanje neveste

Pred poroko sta morala ženin in nevesta določiti svoje spremstvo. Spremstvo se je po pokrajinah razlikovalo tako v sestavi kot v poimenovanju, med njimi pa so najpomembnejši drugi in družice, starešina, teta in zastavonoša (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960).

Ko so se zjutraj svatje zbrali, so se najprej pokrepčali, dobili 'pušelce' na jopič, nato pa se v procesiji peš ali s kočijami odpravili do nevestinega doma. Ko so prišli do njega, jih je pred zaprtimi vrati čakalo trkanje in klicanje neveste. Ker so bila vrata zaprta, so se morali zanjo pogajati z nevestinimi svati. Godec ali kdo drug je klical prvič. Godci so zaigrali. Tedaj so se navadno za hip odprla vrata in ven so vrgli z belimi in rdečimi trakovi okrašenega petelina, ki so ga kasneje godci odnesli na ženinov dom. Ponekod so mu najprej ponudili staro žensko (iz cunj in slame). Nato je sledilo drugo klicanje. Godci so ponovno zaigrali. Tedaj so se odprla vrata, toda ven so potisnili našemljeno »babo«, namazano s sajami, ali pa mlado dekle, običajno *krancjunfrovo*. Lažna nevesta se je hotela vreči ženinu okoli vratu. Včasih so jo prijeli godci in ko je pobegnila, se je začel lov. Sledilo je še tretje klicanje. Po tretjem klicanju je hiša oživela. Oglasil se je nevestin starešina in ženinu in drugim postavljaj vprašanja. Končno se je na vratih pojavila nevesta v spremstvu družice. Običajno je bila oblečena v belo (znamenje nedolžnosti), družica pa v obleki druge barve. Vsaka je imela v roki krožnik, na katerem je bil bel robček, kozarec rdečega vina in nagelj z rožmarinom. Nevesta je ponudila svoj krožnik ženinu, družica pa *profirerju*. Pijačo so ponudili obema starešinama. Vsi skupaj so nato nazdravili ženinu in nevesti (Gričnik, 2011).

Nato so vsi stopili v vežo, kjer so jih čakali nevestni svati. Družica jim je pripela pušeljce, navadno nagelj z rožmarinom, in jim ponudila pijačo. Godci so igrali pri vhodnih vratih, dokler niso vsi svatje odšli v hišo in posedli za mizo. Desno sta navadno sedela ženin in njegov starešina z vodiljo, levo pa nevesta in njen starešina z vodiljo. Kuharice in pomočnice so začele prinašati na mizo hrano. Družica in *profirer* sta skrbela za vse drugo. Jed se je začela z molitvijo, ki jo je molil starešina (Gričnik, 2011).

2.2.7.2 Slovo neveste

Po pogostitvi domačih se je nevesta poslovila od doma in od domačih. Ob lepem vremenu se je slovo od doma lahko dogajalo zunaj pred vrati, na dvorišču. Po obilnem zajtrku je imel starešina nagovor, redkeje godec ali vodilja. Medtem ko so godci igrali polko, so lahko svatje pristopili k mizici, na kateri sta bili skodelica z žegnano vodo in vejica rožmarina ali pušpana, ter se pokropili, v krožnik pa dali prispevek za godce. Nato je nevesta pokleknila na pručko in prosila starše za odpuščanje. Mati ji je navadno naročila, naj bo pridna, nakar sta jo blagoslovila z žegnano vodo in pokrižala. Mati jo je poljubila, in sicer na obe lici in na čelo (Gričnik, 2011).

Godci so nato zaigrali marš za nevesto ter pozvali svate v sprevod. Za godci je šel ženin s starešino, nato nevesta s svojo vodiljo, starši in sorodniki, za njimi drugi svatje. Če je bila cerkev daleč, so svate vozili s senenimi vozovi in konjsko vprego, drugače pa so šli peš. Godci so veliko igrali, zlasti kadar so šli mimo kake domačije. Nekaj žensk je včasih imelo s seboj košare s pecivom, ki so ga delile otrokom in revežem (Gričnik, 2011).

2.2.7.3 Postavljanje mlaja in šranganje

Dekleta so se velikokrat poročala s fanti iz domače vasi oziroma iz iste fare. Če pa si je katera izbrala fanta iz sosednje vasi, je ta moral plačati mauto. Pred ohcetjo so fantje naredili šrango, da svatje niso mogli iti v cerkev. Plačati je moral kar veliko vsoto, posebno, če je bilo dekle doma z večje kmetije. Fantje so največkrat zaprli nevesto, dokler zanjo ženin ni plačal odkupnine. Plačilo se je določalo po socialnem položaju obeh mladoporočencev, veljalo pa je prav gotovo za stvar časti in ponosa (Gričnik, 2011; Halas, 2012).

Priprava na mauto se je začela dan pred poroko. Tradicija postavljanja mlajev neporočenih fantov iz vasi je običaj v določenih predelih Slovenije in je že skoraj povsem pozabljen. Na

predvečer poroke so nevestini neporočeni sosedje postavili mlaja. Mlaja sta morala biti visoka in ravna, z lepim vrhom. Skupina se je razdelila na dve skupini; ena je kopala luknji za mlaja, drugi pa so z njiju odstranjevali lubje. Neporočena dekleta iz vasi so pripravila okrasitev za mlaja, pušeljce in pa tablo z napisom, ki je povezoval oba mlaja. Pozno zvečer so mlaja postavili pred hišo neveste, zabava, ki so jo obvezno spremljali zvoki harmonike, pa je trajala po navadi pozno v noč. Včasih so temu rekli straža, saj so vaški fantje stražili mlaja pred fanti iz sosednje vasi, ki so jih iz nevoščljivosti prišli podret (Halas, 2012).

Šranga, ki je po običaju sledila že nekaj ur po zabavi, torej naslednje jutro, pa je bila namenjena predvsem preizkusu ženinovitih spretnosti in znanja, na koncu pa je ženin plačal za to, da lahko nevesto odpelje iz vasi. Šrangarji so zaprli dovoz do nevestinega doma, saj nevesta ni smela na poroko, dokler ženin ni dobil 'žegna' fantov iz vasi. V primeru, da so se svatje iz nagajivosti skušali izogniti šrangi, so jim zaračunali dvakrat več. Fant, ki je vodil šranganje, je svate zaustavil. Včasih je svatom šel naproti eden izmed *šrangarjev* na belem okrašenem konju, jih pozdravil in ženinu izročil pismo, v katerem je pisalo, da je na cesti pregrada. Pri tem se je sel moral paziti, da ga niso ujeli, sicer ne bi smeli *šrangati*. Ko so svatje pri šrangi splili nekaj kozarcev, se je začelo pogajanje za nevesto. *Šrangarji* niso smeli piti, ker potem niso smeli zahtevati kupnine. Med pogajanjem, ki je včasih trajalo zelo dolgo, so fantje izrekli zdravice za ženina in nevesto (Gričnik, 2011; Halas, 2012).

Namen šranganja je bil prikaz ženinovitih spretnosti v žaganju, košenju, ličkanju koruze, oranju, molži krav ... Na koncu pa so mu za odkup neveste ponudili zelo visoko ceno in se seveda pogodili, da je ženin lahko odpeljal nevesto (Gričnik, 2011; Halas, 2012).

Odkupnina za nevesto je bila sprva visoka. Starešina jim je ponujal star denar. Ko je na koncu ženin le moral plačati simbolično ceno, so lahko nadaljevali pot. Fantje so za denar priredili veselico ali pa ga zapili v gostilni. Včasih so za denar kupili nevesti darilo in ji ga prinesli zvečer, preoblečeni v prežiče (Gričnik, 2011).

2.2.7.4 Cerkvena poroka

Ko je ženin odplačal nevesto, sta nadaljevala pot do cerkvene poroke, ki je razmeroma mlad ženitovanjski obred. Če se je nevesta primožila iz druge župnije, je bila poroka v ženinovi župniji, če pa se je priženil ženin, pa v njeni. Maše so bile v prvi polovici dvajsetega stoletja le dopoldne, saj so morali verniki priti k maši na tešče, zato je bilo bolj praktično, da so poročni obred opravili zjutraj. Danes imamo lahko mašo kadarkoli, zato se običaji in navade spreminjajo. Poroke so bile največkrat v ponedeljek in so lahko trajale vse do petka. Petek je bil postni dan, zato so se svatje razgnali. Nato so se do nedelje, ko je bilo treba k maši, streznili. Porok so se ob sobotah in nedeljah izogibali (Gričnik, 2011).

Duhovnik je pričakal sprevod pred cerkvijo in jih popeljal v cerkev. Ženske so šle na žensko stran, moški na moško. Muzikantje so ostali zadaj, igrati so smeli le, če so dobili dovoljenje od duhovnika (Gričnik, 2011).

Nato je oče predal nevesto ženinu. Tradicija predaje neveste ženinu s strani očeta izvira še iz časov, ko so starši odločali o poroki. Hčere so smatrali za lastnino očetov, zato je imel oče pravico dati svojo hčer ženinu, po navadi za določeno ceno. Danes predaja hčere s strani očeta simbolizira njegov blagoslov za poroko.

Ženin in nevesta s pričama so se usedli pred oltarjem na posebej pripravljene stole. Včasih je stala tam v rdeče pogrnjena miza s cvetjem v vazi. Blagoslovljena prstana je duhovnik izročil novoporočencema, da sta si jih izmenjala in se poljubila. Družica je prinesla šentjanžvec, vino zakonske ljubezni, posebno svatovsko vino, ki ga je duhovnik blagoslovil med poročnim obredom. Šegi blagoslavljanja poročnega vina in nazdravljanje pred oltarjem sta se ohranili v Podravju. Ko je župnik vino blagoslovil, je najprej pil on, nato ženin in nevesta, nato sorodniki in svatje. Včasih ženinu, nevesti in sebi natoči župnik, drugim pa starešina (Gričnik, 2011; Halas, 2012).

Med obredom so svatje vse natančno opazovali. Če je ženin stopil med poročnim obredom na ženino krilo ali nevesta na ženinov plašč, je to razkrilo, kdo bo komu ukazoval. Če sta ženinova in nevestina sveča goreli enakomerno in mirno, je to pomenilo umirjeno življenje, če sta plapolali, pa prepire in pretep. Tista, ki je gorela z večjim plamenom, je napovedovala daljše življenje (Gričnik, 2011).

Sledil je *ofer* ali darovanje okoli oltarja. Svatje so darovali za potrebe cerkve. Če je pri *ofru* nevesta prosila ženina za denar in ji ga je ta dal, je to pomenilo, da ji nikoli ne bo prikrival. Godci so igrali koračnice, medtem ko je *protfirer* nalival svatom vino. Če ga je kaj ostalo, so ga odnesli domov in pomešali med drugo, da je bilo vse blagoslovljeno (Gričnik, 2011).

Iz cerkve sta šla prva novoporočenca. Če je prvi spregovoril mož, je pomenilo, da bo v prepirih vedno prvi popustil. V župnišču sta se s pričama podpisala v poročno knjigo in poravnala stroške.

2.2.7.5 Šenkvanje

To je bilo običajno nekoč, ko je bila le cerkvena poroka, saj zdaj za to ni več časa. Medtem ko sta se ženin in nevesta mudila v župnišču, so odšli svatje v bližnjo gostilno na pijačo. Za ženina in nevesto je bila navadno pripravljena posebna pogrnjena miza s cvetjem. V gostilni so ostali kakšno uro, kaj popili, včasih imeli tudi kosilo. Jedi in večino pijače so poslali nevestini in ženini starši. Dodatne stroške je navadno plačal ženinov oče. V gostilni so muzikantje igrali, svatje pa plesali, vriskali in peli (Gričnik, 2011).

2.2.7.6 Civilna poroka

Po drugi svetovni vojni so uvedli civilno poroko, tako da so takrat pričeli šenkvanje opuščati. Pri matičarju sta ženin in nevesta potrdila svojo zvezo tudi pred državo. Civilna poroka je bila glavna in edino obvezna, le verujoči so jo potrdili v cerkvi pred Bogom. Res pa je, da se je nekoč civilna poroka izvajala na bolj tihi način, saj je bila ljudem pomembnejša cerkvena poroka (Gričnik, 2011).

2.2.7.7 Fotografiranje

Je postalo pomemben del vsake poroke, odkar je na voljo. To sta mladoporočenca opravila spotoma po poroki, zlasti po civilnem delu, kjer je bil pri roki navadno profesionalni fotograf. Običajno so fotografirali le mladoporočenca in priči, lahko tudi vse svate. Če je fotograf prišel domov, so se skupinsko fotografirali doma, navadno po kosilu. Takrat so naredili le poročno fotografijo ženina in neveste ter lepo skupinsko fotografijo vseh svatov. To je potem dobil vsak svat oziroma svatovski par (Gričnik, 2011).

Slika 1: Poročna fotografija Ivana in Marije Pečnik. (Družina Pečnik, 1931)

2.2.7.8 Gostija

Po cerkveni poroki se je začela poročna gostija, najpogosteje imenovana ohcet, ki pa je lahko potekala na ženinovem ali na nevestinem domu. Gostije so bile nekoč ob nedeljah, če bi bila v soboto, bi v nedeljo svatje ne mogli iti k maši. Bila je dopoldne, ker je takrat lahko bila maša. Gostija je lahko trajala več dni.

Gostijo so navadno začeli na domu tistega, ki se je priselil. Hiša, v kateri je bila gostija, je bila okrašena z venci in s pisanimi papirnatiimi trakovi. Zunaj na hišnih ograjnih vratih ali pa kje na hišnem plotu so bile pritrjene smrečice, majhni mlaji, polni raznobarnih papirnatih trakov. Tudi notranjost hiše, v kateri je bila gostija, je bila primerno okrašena: od stropa so viseli razni papirnati ježi, verižice, krone, sv. Duh v podobi goloba idr. Kadar se je nevesta primožila, je bila prva svatba na njenem domu, nato je drugi ali tretji dan sledila gostija na ženinovem domu oziroma obratno. Svatov je bilo navadno od trideset do sedemdeset. Nekateri so prišli le na gostijo. Vsakdo je prinesel kakšno darilo za novoporočenca, sosedje običajno jajca, meso in podobno. Gostija je veliko stala in je pomenila velik strošek za starše (Orel, Etnolog 14; Gričnik, 2011).

Gostija se je navadno odvijala v največji sobi hiše. Mize so bile ob stenah, da je na sredi ostal prostor za ples. Muzikantje so imeli mizo ob peči, en sam je sedel na vogalu z drugimi svati. Novoporočenca sta sedela na sredini svatovske mize, nasproti vratom. Poleg neveste je sedel njen starešina z ženo, zraven ženina pa njegov starešina z ženo. Najbližje ženinu in nevesti so sedeli njuni starši, bratje in sestre in drugi sorodniki. Otroci so sedeli ob peči (Gričnik, 2011).

Ob prihodu na dom so svate na mizah čakale potice, piškoti, kruh in pijača. Pred novoporočencema je stal z nageljni in rožmarinom spleteni bosman, včasih v obliki jagnjeta. Okoli štruce je bilo še dvanajst manjših. Štruco so razrezali šele na koncu gostije in jo razdelili svatom (Gričnik, 2011).

Odločilno besedo je imel ženinov starešina. Družica je pomagala nositi hrano na mizo, *profirer* pa je skrbel za vino. Svatom so najprej postregli z govejo juho. Ko so bili vsi krožniki polni, je starešina začel moliti. Za njim so začeli moliti svatje. Navadno je imel tudi kratek govor. Če je bil navzoč duhovnik, pa je molil on, in sicer angelsko čaščenje. Nato so začeli jesti. Župa ali juha se je navadno pojedla dokaj mirno, potem pa so muzikantje poskrbeli za ples, petje in šale. Ko so godci zaigrali, sta *profirer* in družica zaplesala častni ples. Nato je sledil hod mesnih jedi, npr. svinjske glave, pečene kokoši in drugo, ki jih je moral razrezati starešina. Sicer je bilo kosilo na vsaki gostiji podobno: goveja juha z rezanci, kuhana govedina, vinska omaka, hren, pražen krompir, kuhan ali dušen riž, solata, slivov kompot, jabolčni zavitek, suhe slive, skuhan in namočene v žganje, ki so ga potem zažgali. Za večerjo so bili svinjska pečenka z rižem, pečene kokoši, solata, kompot ter kava, ki je odganjala spanec. Ob enih ponoči so prišli na mizo ocvrta perutnina, pečeni purani. Proti jutru je sledil hladen narezek: suho meso, telečja pečenka, race, svinjska pečenka. Za zajtrk je bila kisl juha, ki je pomagala pri morebitnem »mačku« (Orel, Etnolog 15; Gričnik, 2011).

Med glavnimi obroki je bilo na mizi veliko vina, včasih tako rdečega kot belega, ki so ga nekdam, ko še ni bilo veliko kozarcev, pili iz enega kozarca, ter pecivo. Potice so bile orehove, pehtranove, smetanove, kruhove, potratne, torte pa biskvitne, orehove in čokoladne. Velikokrat so postregli tudi s krofi. Ob bogatem jedilniku so bili po različnih pokrajinah poznani tudi stalni obredni kruhi, ponekod bogato okrašeni z raznobarnimi okraski, različno poimenovani: ženitovanjska pogača na Kranjskem in Štajerskem, presneci na Kranjskem, bosman in vrtanik iz Prekmurja, vrtanj iz Bele krajine, podirjanica iz Roža na Koroškem (Gričnik, 2011).

Na gostiji se je veliko pelo in plesalo. Ponekod so se govorile in pele tudi napitnice in zdravice, spremljane z veselimi trkanjem s kozarci. Gostija se je začela s častnim plesom *profirerja* in družice. Ob koncu kosila sta častni ples plesala še starešina in vodilja. Sledili so jima ženin in nevesta ter drugi svatje. Opolnoči sta ženin in nevesta plesala svoj drugi častni ples, obredni *kranclples*. Največ so na gostiji plesali polko in valček pa tudi druge plese. Proti koncu gostije so bili plesi bolj ali manj skupinski, na primer *zibenšrit*, *cvajtršrit*, *štajeriš*, *metla*, *kovtri*,

špicpolka, šošterpolka, rašpla, povštertanc, mazurka, klobuki, ples s kozarcem ... (Gričnik, 2011).

Iz več poročil zvemo tudi, da so na svatbo prišli nepovabljeni gostje, ki so jih med drugim imenovali tudi prežarji, prežavci, zaplečniki, voglarji, šeskarji, oknarji ali trotarji. To so bili mladi fantje iz vasi, verjetno revnejši sosedje, tudi berači, ki so pri vsaki poroki pobrali svoj „davek“, če se je le dalo. Ti obiskovalci so imeli ravno tako svoj obredni pomen in so dejansko spadali v »stare šege«, v resnici pa so ob večjih pojedinah le zastoj prišli do hrane in pijače (Orel, Etnolog 15; Novak, 1960).

Znano je, da so ponekod nastopali tudi v maškarah, obvezno pa je bila z njimi tudi kakšna pustna žival, s katero so zbijali šale na gostiji: kamela, rusa, kozli in podobno. Maske so bile narejene iz papirja ali ovčje kože, z izrezanimi očmi, nosom in usti. Na glavi je bila kapa ali klobuk. Navadno so prihajali le na nevestin dom. Pogosto so bili šrangarji, ki so ji za izkupiček prinesli darilo. To je bilo lahko pismo, v katerem sta bila denar in čestitka. Na svatbi so običajno poskrbeli za zabavo. Lahko so tudi ukradli nevesto (Orel, Etnolog 15; Novak, 1960; Gričnik, 2011).

Ob koncu je starešina stopil na hišni prag in se rokoval z vodjo prežičev. Ko sta se pridružila še ženin in nevesta ter prinesla štefan vina, je vodja imel nagovor. Potem je ženin vsem nazdravil. Pripravili so jim mizo v veži ali pa so jim dali hrano s seboj. Začel se je ples, prežiči so se polagoma pomešali s svati. Ostati so smeli le do polnoči (Gričnik, 2011).

Po odhodu prežičev je prišel najslavnejši del gostije - snemanje venca nevesti. To je bil slavnostni ples s šaljivo vsebino družice in profirerja ter neveste in ženina, navadno po polnoči. Pred »nakršavanjem bosmana« (tudi po nakršavanju) nevesti odvzamejo z glave poročni venec, na glavo pa ji posade moški klobuk. Nato nevesta odide v kamro in se preobleče v temen nedeljski gvant. Zdaj šele je žena, gospodinja. Vrne se v hišo, s seboj pa prinese hleb kruha in liter vina ter oboje položi pred starešino rekoč: »Oča starešina, jaz vam napijem en veseli glas, naj bo Jezus in Marija poleg vas, tak kak sta bila v Kani Galileji Jezus in Marija poleg nas.« Hleb kruha je morala nevesta sama razrezati. Običajno je pa že prerezanega položila na mizo tako, da je morala samo z nožem potegniti po hlebu. Nato je segla starešini in vsem poročenim parom, ki so na svatbi, v roke. *Profirer* in ženin sta slavnostno dobila venček od svojih izbrank na svoj klobuk. Družica in *profirer* sta z ženinom in nevesto stopila na sredo sobe. Moška sta imela na glavi klobuk, ženski pa venček. Muzikantje so zaigrali *kranclples*, družica in *profirer* sta menjaje se zapela po eno kitico pesmi o izročitvi venčka, vmes pa zaplesala štajeriš. Plesala sta tudi ženin in nevesta, vendar nista pela. To je bil zanju drugi častni ples. Ko se je *kranclples* zaključil, se je nevesta preoblekla v navadno obleko in vsi svatje so ponovno zaplesali (Gričnik, 2011).

Po *kranclplesu* se je pričela *larma*, pobiranje prispevkov za godce in kuharice, včasih tudi za nevesto. *Profirer* in starešina sta zbirala prispevke v krožnik. Načini zbiranja denarja za nevesto in ženina so bili zelo različni – od licitacije za ples z nevesto, prodaja kakšne druge stvari in podobno, do nabiranja denarja na krožnik (Gričnik, 2011).

Po zajtrku so se vse dopoldne nadaljevale družabne igre. Nekateri so se začeli odpravljati domov, če niso odšli že prej. Ko so odhajali, so jih godci spremljali z igranjem, zato so jim morali spet nekaj plačati. Načeloma so konec svatbe povsod naznanile določene jedi ali ko so postregli s kavo. Po starem se je svatba končala proti jutru, ob svitu, ko so šli svatje iz hiše in na prostem zapeli jutranjico, ki je po besedilu budnica mladoporočencema ali dramilo svatom ali slovo od neveste pred odhodom svatov domov ali pa pozdrav novemu domu (Orel, Etnolog 14).

Gostija se je naslednji dan nadaljevala pri ženinu ali nevesti. Šlo je za novo gostijo, saj je bila večina svatov novih. Po prihodu neveste in ženina, nekaterih svatov in včasih tudi godcev sta vrata odprla ženinova oče in mati. Nad vrati je bil slavolok s primernim napisom, npr. »Dobrodošla, ženin in nevesta!«. Mati je v roki držala hlebec kruha, oče pa ključ od vhodnih vrat. Oboje sta izročila nevesti in ji s tem odstopila mesto gospodinje v hiši. Nato sta jo prekrizala. Medtem so prinesli pijačo in starša sta jima nazdravila. Tudi svatje so morali popiti, preden so vstopili v hišo. Nevesto je čez hišni prag odnesel ženin ali njegov drug, saj naj bi v pragu

prebivali duhovi. Nevesta je v hiši za srečo prestopila vsak prag z desno nogo, v namen rodnosti pa so ji na kolena posadili majhnega otroka. Sledila je nova gostija, s podobnim sporedom kot dan poprej. Nadaljevala se je tudi naslednji dan. Ko pa so svatje dobili kavo, je to pomenilo, da je gostije konec. Oba starešina sta včasih imela nagovor, v katerem sta mladoporočencema voščila srečo (Orel, Etnolog 14; Novak, 1960; Gričnik, 2011).

Primer nagovora prihoda na novi dom:

»Spoštovani svatje, ženin in nevesta! Prej da mi te nam namenjene jedi zaužijemo in se iz teh glažkov napijemo, jaz par besed spregovorim in vam štiri sedeže razdelim, in sicer: prvi sedež izročim očetu starešinu in k njim posadim Očeta nebeškega, ki naj zraven njih sedi, in vsem zbranim svatom svoj blagoslov deli. Drugi sedež izročim našemu ženinu in k njemu posadim svetega Jožefa, ženina Marije Device, ki naj ga spremlja vse njegove žive dni, in mu na smrtno uro ob strani stoji. Tretji sedež izročim naši nevesti in k njej posadim Marijo Devico, nevesto svetega Jožefa, naj ji ona vse življenje pomoč deli in ji vse težave in bridkosti v sladko veselje spremeni. Četrti sedež izročim materi ta široki in k njej posadim sveto Ano, mater Marije Device, da na sedežu vkup sedita, za nas zbrane svate skrbita in druga druge nikoli ne zapustita!« (Gričnik, 2011).

Tudi ženin je imel nagovor svoji ženi:

Jabolko zlato, ki sem te utrgal
z rodnega lesa — v oči mi poglej!
Rad bi te v svojem domu pozdravil,
zate sem izbo toplo pripravil
in za tvoje prsi dehteče — gnezdo svojih rok.
Poglej tega belca, dal sem mu zlat komat:
pojdi, greva njive ljubezni orat (Sever, 2012).

Nevesta mu je odgovorila:

Zdaj grem z ženinom v dom ljubezni,
skoro me je sram.
Ne mislite o meni nič slabega,
ki vas poznam ...
Ljubi, dan se je sklonil za goro:
objemi me, trudna sem že tako.
Naslonila se ti bom na ramo
kot otrok
in moje prsi bodo počivale
v toplen gnezdu tvojih rok ... (Sever, 2012)

Ko je nevesta prvo noč spala na svojem domu, je po stari vraži morala zjutraj vstati prva in pokositi vse koprive okoli hiše, le največjih ne. S tem je dosegla, da bo ona ukazovala, ker bo »največja kopriva« (Gričnik, 2011).

Stroški, ki so običajno dosegali zelo visoke zneske, so se nekako porazdelili med družini ženina in neveste, gosti pa so pravzaprav tudi plačali svoj delež z denarnim darilom. Navadno so na pojedini pobirali denar še za kuharice, za muzikante, za starešine in še za koga « (Gričnik, 2011).

2.2.8 Poporoča

To je bila pogostitev, nekakšna mala gostija. V navadi je bila teden po poroki. Tisti teden nevesta ni smela iti domov k staršem. Če se je primožila, je bila pogostitev na njenem domu, če pa je šel ženin od doma, pa na njegovem. Včasih so jo napravili kar v gostilni. Udeležili so se je le najbližji sorodniki (Gričnik, 2011).

2.2.9 Kasnejša slavja

Večja slavja v zvezi s poroko so bila potem še skoraj vsako leto. Med temi sta se danes ohranili predvsem praznovanji ob srebrni in zlati poroki. Nekoč so obstajale še druge:

Prva obletnica: papirnata poroka
Druga obletnica: bombažna poroka
Tretja obletnica: usnjena poroka
Četrta obletnica: platnena poroka
Peta obletnica: lesena poroka
Šesta obletnica: železna poroka
Sedma obletnica: bakrena poroka
Osma obletnica: bronasta poroka
Deveta obletnica: keramična poroka
Deseta obletnica: kositrna poroka
Petnajsta obletnica: kristalna poroka
Dvajseta obletnica: porcelanasta poroka
Petindvajseta obletnica: srebrna poroka
Trideseta obletnica: biserna poroka
Petintrideseta obletnica: koralna poroka
Štirideseta obletnica: rubinasta poroka
Petdeseta obletnica: zlata poroka
Petinpetdeseta obletnica: smaragdna poroka
Šestdeseta obletnica: diamantna poroka
Petinšestdeseta obletnica: milostna poroka
Sedemdeseta obletnica: poroka kronskih draguljev (Gričnik, 2011).

2.3 Poročni simboli

2.3.1 Šopek

2.3.1.1 Zgodovina poročnega šopka

Začetki poročnih šopkov segajo v čas starih Grkov in Rimljanov, ki so z dišavami in zelišči odganjali zle duhove proč od neveste. Ta pa jih ni nosila v šopku, ampak spletene v venec v laseh. V času kraljice Viktorije pa so rože v nevestinem šopku imele poseben pomen, saj je prav vsaka cvetlica dobila svojo simboliko (Malec, 2012).

Nekoč so torej neveste cvetje za poročni šopek in za dekoracijo hiše izbirale na podlagi pomena, ki ga je imela posamezna cvetlica. Tako kot vrtnice simbolizirajo ljubezen, namreč tudi druge rože nosijo simbolne pomene. Cvetlice so bile nekoč precej kompleksen način komunikacije med zaljubljenimi, saj so jih izbirali z namenom, da ljubljeni oziroma ljubljenemu pošljejo določeno sporočilo. Nekoč so neveste cvetje za poročni šopek izbirale na podlagi pomena, ki ga je imela posamezna cvetlica. Npr.:

VRTNICE: simbol ljubezni; vsaka barva pa nosi tudi svoj pečat v ljubezni;
rdeča vrtnica – strast in ljubezen;
bela vrtnica - prava ljubezen;
rumena vrtnica – prijateljstvo in ljubosumje;
oranžna vrtnica – poželenje;
rdeča in bela vrtnica skupaj – enotnost;
roza vrtnica – ljubkost in plemenitost;

SPOMINČICE: simbol mladosti in skromnosti;

SONČNICE: upanje, sonce;

TULIPAN: nedostopnost, ljubezen, simbolizira tudi sposobnost bogatih in razkošnih čustev;

PERUNIKA: krepost;

VIJOLICA: skromnost in ponižnost;

AMERILIS: ponos;

LILJA: čistost in krepost, simbol neomadeževane lepote in čiste duhovne ljubezni;

CIKLAMA: tam, kjer je ta cvetlica, zlo nima nikakršne moči, zato velja, da ciklama zgladi vse nesporazume v medsebojnih odnosih;

ORHIDEJA: cvet uspešnih ljudi, simbolizira uspešen finančni napredek, orhideji;

MARJETICE: s svojo čarobno močjo vplivajo na intuicijo in sposobnost jasnovidnosti, nedolžnost, zvesto ljubezen in čistost;

MIMOZA: simbolizira spoštovanje, varnost in gotovost;

ŠMARNICE: svežina, ponižnost, cvetovi so tudi simboli solz Marije Device;

SIVKA: moja ljubezen je pokorna (Šegula, 2010).

2.3.1.2 Poročni šopek na Slovenskem

Tudi na Slovenskem je pomembo vlogo pri poročnem obredu igralo cvetje. Kakšen dan pred poroko, ki so bile običajno v ponedeljek, je bil kronclpint. Takrat so prinesla dekleta nevesti šopek. Skupaj so naredile 'pušlne' za svate in 'kroncl' za nevesto. Nevesta je ta šopek na poročni dan pustila v cerkvi na oltarju. Zbrali so se vsi mladi tudi iz sosednje vasi. Igrala jim je godba, ki je potem tudi igrala na ohceti (Malec, 2012; Šegula, 2010).

Najpomembnejši v pušeljcu je bil rdeč nagelj, ki pomeni ljubezen. Njegova rdeča barva spominja na kri, kri pa pomeni življenje. Rdeča barva je znamenje človeške moči, znamenje ognja ali goreče ljubezni. Poročnega šopka ni bilo, če se v njem ni nahajal rožmarin. Rožmarin je močnega duha, naj bo zelen ali pa suh. Ljudska pesem ga omenja v pomenu "za spomin", predvsem pa v tistih prizorih, v katerih jemlje fant od dekleta slovo. Ko so odhajali fantje v vojsko, so vedno dobili od svojega dekleta nagelj z rožmarinom v znamenje njene trajne zvestobe in njene vere vanj. Zato tudi mnoge ljudske pesmi, v katerih se poudarja dekletova vera tudi v fantovo zvestobo, omenjajo za pušeljc samo rožmarin. Mišljen pa je poleg njega tudi nagelj (Malec, 2012; Šegula, 2010).

Tretja sestavina pušeljca pa je roženkravt, ki skupaj z nageljnom in rožmarinom napravi pušeljc lep, pri čemer pride do izraza zlasti zelenje. Zelena barva pa od davnih časov pomeni upanje. Bogato zelenje poganja v naravi cvetove, iz katerih pridejo sadovi. Zato je človeku pomenilo bogastvo zelenja že od nekdanj upanje na dobro letino in zelena barva je s tem postala simbol upanja (Malec, 2012).

V slovenskem ljubezenskem pušeljcu se z nageljnom, rožmarinom in roženkravtom razodevajo trije simboli, tri čednosti. V njem so izražene vera, upanje, ljubezen. Tri duhovne krščanske vrednosti, ki so bile stoletja vodilo v življenju slovenskega ljudstva (Šavli, 1994).

2.3.2 Poročna obleka

2.3.2.1 Zgodovina poročne obleke

V preteklosti je poročno obleko predstavljala vsaka malo boljše obleka oziroma obleka, ki si jo je ženska lahko privoščila. Šele v 17. stol. si je kraljica Viktorija za svojo poročno obleko izbrala belo poročno obleko, do takrat je na kraljevih dvorih kraljevala srebrna barva. V 20. stol. je bela poročna obleka dosegla svoj vrhunec. Iz tega obdobja tudi izhaja, da bela poročna obleka simbolizira devištvo in nedolžnost. Vsi so prepričani, da je bela barva simbol nedolžnosti, a temu ni tako. Zaradi Device Marije je barva nedolžnosti in čistosti modra. Skozi čas in mode se je modra barva spremenila v belo. Po nekaterih izročilih naj bi bela barva na obleki odganjala zle duhove (Starbek, 2014).

2.3.2.2 Poročna obleka v prvi polovici 20. stoletja

V začetku 20. stoletja so bile neveste še vedno pod vplivom viktorijanskega sloga belih oblek z dolgimi rokavi, vlečkami do tal, stisnjenim pasom in ovratniki, ki so visoko zapirali obleke in podaljševali linijo vratu. Oblikovalci so začeli šivati poročne obleke, namenjene rastočemu

srednjemu razredu. Ob začetku prve svetovne vojne se je razkošje spremenilo. Korzeti so se poslovili. Silhuete so postale bolj sproščene in so ženskam omogočale lažje gibanje (Starbek, 2014).

Po prvi svetovni vojni se je status žensk, ki so se borile proti tradicionalnim vlogam, spremenil. Dobile so volilno pravico in svojo svobodo so slavile s tem, da so si lase oblikovale v krajše pričeske, zvite ob straneh, začele so nositi krajše in bolj sproščene obleke ter opustile oklepajoče korzete. Zraven je nevesta nosila polno čipko in vlečko do tal. To je postal najbolj priljubljen poročni kroj. Bela barva poročne obleke pa se je dokončno zakoreninila v poročni običaj (Starbek, 2014).

Temni in težki časi obdobja po letu 1930 so se odsevali tudi na poročnih oblekah. Kratke obleke z dragocenimi dodatki so zamenjale ozke, preproste, do tal segajoče svilene obleke. Ženini in neveste so se zgledovali po filmskih junakih in modni kreatorji so izdelovali ozke obleke, ki so odsevale glamur in romantiko iz filmskega sveta. Proti koncu stoletja pa so v modo prišli sintetični materiali, saj so bili veliko cenejši in raznovrstni. Po končani krizi so si neveste lahko spet privoščile poročno obleko svojih sanj z vsemi dodatki, ki so si jih zamislile, ter s toliko čipke in svile, kot so želele (Starbek, 2014).

Druga svetovna vojna je nastopila ravno takrat, ko so se stvari začele obračati na bolje. Moški in ženske so odšli v vojno, nastopila je nova kriza in nove omejitve ter s tem prepoved uvoza. Tudi poroke se niso načrtovale daleč vnaprej, saj so bodoči možje odhajali v vojno in časa za načrtovanje ni bilo. Pri oblikovanju poročne obleke se je bilo treba znajti. Največkrat so ženske uporabile kar vsakdanja oblačila s svečanimi dodatki ali pa so si obleko sposodile pri prijateljicah ali predhodnicah v družini. Če so si kupile ali sešile belo poročno obleko, so jo velikokrat po obredu pobarvale in jo nosile kot vsakdanje oblačilo (Starbek, 2014).

Po vojni, leta 1950, je bil čas za praznovanje in napredek. Neveste so se spet lahko počutile kot Pepelke, saj se je obudila obleka iz 19. stoletja, obleke so postale obsežnejše in bogatejše kot kadar koli. Značilen je bil ozek pas, ki se je razširil v bujno krilo, ki je segalo pod kolena. Pravi povojni fenomen je postal najlon, iz katerega so oblikovalci začeli izdelovati krinoline in poročne tančice. Neveste so se poročale v bujnih oblekah s krinolino in najlonsko čipko, ki je poudarjala vitek pas. Obleko je kot pika na i dopolnjevala kratka tančica, na vlečko pa so kar pozabili (Starbek, 2014).

2.3.2.3 Poročna obleka v drugi polovici 20. stoletja

Večino obdobja šestdesetih let so prevladovali "uradne" poročne obleke. Najbolj priljubljeni modeli kril so bili podobni bujnim krilom iz petdesetih let, le da so bila tokrat daljša. V zadnjih letih obdobja pa so se tudi na poročnih oblekah močno kazala protivojna in mirovna gibanja ter gibanja za ljubezen. Mladi so nasprotovali tradiciji in načelom svojih staršev in se upirali svilenim in čipkastim oblekam. Neveste so posegale po preprostih bombažnih oblekah in celo takih iz papirja. Dovoljeno je bilo prav vse (Starbek, 2014).

Obdobje ekspresivnosti in izražanja lastne volje je dokončno prekinilo vez s preteklostjo. Prvič v zgodovini so se ženske lahko odločile, kakšna nevesta želijo biti: v modi so bile tradicionalne bujne in čipkaste obleke ali minikrila in hlače (Starbek).

Nevesta sedemdesetih let je izražala svojo seksualnost, odprte obleke, ki so odkrivalle kožo, so postale splošni del poročne garderobe (Starbek, 2014).

Obleko v osemdesetih in devetdesetih letih sta označevali razkošnost in bujnost, ki sta počasi zbledeli. V modo so prišle obleke, ki so izražale čutnost, kroji in slogi so bili nezahtevni, v ospredje je stopila A-linija, prav tako so se pojavila krajša krila, različni barvni odtenki in hlačni kostimi (Starbek, 2014).

2.3.3 Poročna prstana

Poročna prstana imata tako obredni, simbolni in obči pomen, prav tako pa sta zakoncema trajni in stalni opomin na njuno zaobljubo. Prstan je krog, kar simbolizira večnost, nesmrtnost pa tudi celovitost. Nima ne začetka ne konca, tako kot čas ne. Vrača se sam vase, tako kot življenje. Predstavlja pa tudi sonce in luno, ki sta alkimistična simbola za moški in ženski vidik v vesolju. Luknja v sredini ni le navaden prostor, pač pa simbolizira prehod oz. vrata, ki vodijo do znanih in neznanih stvari in dogodkov. Zaokroženost prstana predstavlja večno ljubezen in nenehno obnavlja zaobljubo zakona ("Simbolika poročnih prstanov", 2009; "Grška legenda", 2016).

Prstan zaradi svoje sklenjene oblike simbolizira večno ljubezen in edinost. Najstarejši zapis o izmenjavi poročnih prstanov je star več kot 4800 let. Izhaja pa iz Egipta. Egipčani so prstan smatrali za nadnaravno, neskončno vez z večno ljubeznijo. V Egiptu so sprva uporabljali iz trav spleteno kito, ki jo je ženin navil nevesti okoli zapestja ali gležnja, saj naj bi ta zadržala duha, da ne bi pobegnil iz njenega telesa. Kite so seveda dokaj hitro razpadle. Tudi zato je vsako leto po poroki sledila ponovitev poročnih zaobljub, na katerih je zakonski par dobil novo travnato kito. Oblika prstana je torej krog, naj bi predstavljal tudi večno ljubezen ("Simbolika poročnih prstanov", 2009; "Grška legenda" 2016).

Kasneje so simbol prstana Rimljani uporabljali kot zavezujočo, pravno pogodbo, po kateri dekleta ni bilo več prosto. Sledili so prstani iz železa, saj ta simbolizira moč. Kasneje sta ga nadomestila srebro in zlato, ker sta lepa in v nasprotju z železom ne rjavita ("Simbolika poročnih prstanov", 2009; "Grška legenda", 2016).

Tudi dejstvo, da se zaročni ali poročni prstan nosita na prstancu leve roke, izhaja iz Egipta, kjer so verjeli, da iz tega prsta teče »vena amoris« ali žila ljubezni naravnost v srce. Takrat so ljudje verjeli, da venska kri v srce priteka iz četrtega prsta na levi roki. Poimenovali so ga Vena Amori (latinsko ime za kri iz vene oziroma žilo ljubezni). Zaradi povezave med srcem in prstancem so že takrat nosili poročne prstane na njem. Zelo zanimiv je podatek, da je prstanec edini prst, ki je povezan z žilo, ki vodi naravnost do srca, ne da bi se le-ta razvejala. Simbolično pomeni, da ko ti nekdo natakne prstan na prstanec, vzpostavi takojšnjo povezavo s srcem. Ta navada se je ohranila do danes, čeprav je kar nekaj narodov, med drugim tudi Nemci in Norvežani, ki nosijo poročni prstan na desni roki ("Simbolika poročnih prstanov", 2009; "Grška legenda", 2016).

Ko je nastopila II. svetovna vojna, je mnogo mladih mož moralo za daljši čas zapustiti svoje žene in takrat so možje začeli nositi poročne prstane kot simbol zakonske zveze in spomin na svoje žene. Bila je povsem romantična gesta, ki pa je živa še dandanes – niso več samo žene tiste, ki nosijo prstane kot simbol svoje predanosti in zavezanosti, pač pa poročne prstane nosi tudi vedno več mož ("Simbolika poročnih prstanov", 2009; "Grška legenda", 2016).

Edino angleški kralji in prestolonasledniki po tradiciji ne nosijo poročnih prstanov, niti sodobni princ William ga ne nosi.

Blazinica, na kateri prinašajo prstane, izvira iz običaja, da se je kraljeva krona prinesla na kronanje na blazini, ki je bila po navadi rdeča, saj je simbolizirala kraljevo moč. Navada se je prenesla tudi na poročna prstana, ki se ju prinese pred zaročencema na beli blazinici kot simbol predstavitve najdragocenejših darov ("Simbolika poročnih prstanov", 2009; "Grška legenda", 2016).

2.3.4 Nevestina tančica

Pajčolan ali tančica je ekskluzivno ženski dodatek. Kot versko pokrivalo naj bi bil namenjen izkazovanju poklona objektu ali prostoru čaščenja. Prvič se pajčolan omenja v asirskem zakoniku iz 13. stoletja pr. n. št., ko so ga smele nositi samo žlahtne ženske, služil pa je zaščitni obraza pred vetrom in soncem ter tako varoval njihovo belo polt, ki je bila znamenje odličnosti (Cah Žerovnik, 2009).

Tudi stare Grkinje in Rimljanke so s tančico izražale višji status, celo klasični grški in helenistični ženski kipi imajo neredko glavo in obraz zastrta s pajčolanom kot simbolom vzvišene skrivnostnosti. Kot zagotovilo čiste nedolžnosti postane pajčolan pomemben del poročnega rituala v starem Rimu. Dvig pajčolana z nevestinega obraza simbolizira prevzem ženinove oblasti nad nevesto, tako v vlogi ljubimca kot njenega gospodarja. V času Neronove vladavine, okoli leta 64 n. št., so rimske neveste nosile ognjeno rdeče poročne pajčolane z vencem iz lilij (čistost), pšenice (plodnost) in rožmarina (moževa ognjevitost v zakonski postelji) (Cah Žerovnik, 2009).

Tudi druge mitologije priznavajo pajčolanu velik pomen, ne le v poročnem, temveč tudi v smislu kreiranja alternativnih identitet oziroma za prikrievanje prave identitete pa tudi čustev. Anglosaške in anglonormanske ženske so jih, z izjemo neporočenih deklet, nosile vse do dvanajstega stoletja. Pajčolani, ki niso zakrivali le obraza, temveč tudi lase in vrat, so bili nepogrešljivi na potovanjih pa tudi za skrivna srečanja z ljubimcem ali na poti po drugih opravkih, ki naj bi ostali prikriti (Cah Žerovnik, 2009).

V mračnem srednjem veku oziroma obdobju gotike je sredi 13. stoletja stroga cerkvena oblast za nekaj časa pometla s "potuho za razvrat" ter ponovno dovolila nošenje pajčolanov le za poročna obredja. Gotske neveste so jih v skladu s takratnim vertikalnim slogom tako v arhitekturi kot modi nosile ovite okoli visokih koničastih in bogato izvezenih pokrival (Cah Žerovnik, 2009).

V 19. stoletju, ko so se pojavile razkošnejše tkanine, se je odprl nov aspekt poročnih pajčolanov. Postali so znak skromnosti, deviškosti, tudi vznemirjenja, hkrati pa zavetje za tiho pretakanje solz radosti ali žalosti (Cah Žerovnik, 2009).

Poseben pomen je imel (in še vedno ima) pajčolan v dogovorjenih porokah, ko se ženin in nevesta neredko prvič vidita šele pred oltarjem. Obraz dekleta se kot presenečenje skriva do samega obreda. Tudi zato, da ženin ne bi pobegnil pred koncem ceremonije, če videz njegove bodoče soproge ne bi bil v skladu z njegovimi pričakovanji (Cah Žerovnik, 2009).

Pajčolani so sprva simbolizirali nevestino sramežljivost. Na poroki so bile večinoma še device, poroke so bile velikokrat dogovorjene, niso poznale vseh svatov ... Danes takih porok praktično ni več, zato je tančica postala romantičen modni dodatek (Cah Žerovnik, 2009).

Dandanes je tančica na nevesti že prava redkost, je pa vseeno zelo lep zaključek celostne podobe neveste. V preteklosti pa so imeli kar nekaj razlogov in vraž, ki so narekemale nošnje tančice, tako je nastalo nešteto zgodb o njenem izvoru in pomenu. Iz rimskega obdobja izhaja, da je bila nevesta ovita v tančico rdeče barve, ki je predstavljala plamen boginje Veste, ta pa je veljala za zaščitnico doma, srca, hkrati pa je bila prinašalka novega življenja. V nekaterih vzhodnoevropskih deželah je veljalo, da je morala nevesta zakrivati svoj obraz z vlečko vse do konca obreda, zato so si tudi omislili vlečko. V 18. stol. so v Britaniji vlečko zopet pripeljali v ospredje, saj so jo povezovali s skromnostjo in čustvenostjo. Kraljevi pari oziroma neveste še vedno uporabljajo vlečko kot izrazit simbol elegancije in mogočnosti. V srednjem veku je tančica nevesto ščitila tudi pred zlobnim očesom in je simbolizirala čistost, nedolžnost in skromnost neveste (Cah Žerovnik, 2009).

2.3.5 Poročni poljub

V starih časih je bil poljub pravno zavezujoč in je pomenil vzajemno sprejetje poročne pogodbe. Rečeno je bilo tudi, da sta si ženin in nevesta s poljubom izmenjala koščka njunih duš (Starbek, 2014).

Ni poroke brez poročnega poljuba. Poročni poljub, ki je sestavni del vsakega, tako civilnega kot cerkvenega obreda, simbolizira združitev nevestine in ženinove duše. Stari Rimljani so poljubu pripisovali prav posebno težo, saj je bil poročni poljub nekakšna uradna pogodba med zakoncema, ki sta si obljubila skupno življenje (Starbek, 2014).

2.3.6 Metanje riža

To navado so poznali že stari Asirci, Hebrejci in Egipčani, pri katerih sta riž in pšenica simbolizirala plodnost in so ju po poroki metali mladoporočencema v znak njihovih dobrih želja ("Poročni običaji", b.d.).

Tradicija izhaja iz obdobja antike, najverjetneje pa so jo poznali že celo prej. V mladoporočenca so riž metali, ker so verjeli, da jima bo prinesel srečo, obilje ter da bosta bolj plodna in zato imela veliko otrok. Navada se je ohranila do danes, vendar riž ni edini, ki ga mečemo na poroki. V določenih državah mečejo tudi datlje, rozine, fige, bonbone, lešnike, moko, semena za ptice, sončnična semena in še bi lahko naštevali. Pomembno je, da gre za neko vrsto hrano, najboljše semena, saj iz njih večinoma vzniklje nekaj večjega in bolj razvitega. Otroci. Včasih so jih paru želeli kar največ, saj so potrebovali čim več rok za obdelovanje zemlje. Danes tovrstne potrebe ali želje očitno nimamo več, saj se je metanju riža na porokah pridružilo tudi pihanje milnih mehurčkov, metanje svilnatih lističev rož ... ("Poročni običaji", b. d.).

Veliko riža po izročilu prinese veliko otrok. Ker danes že veliko cerkva tak običaj prepoveduje, lahko riž zamenjamo s cvetovi različnih cvetic (travniških), lističi vrtnic, papirnatimi listki vseh oblik ali pa z milnimi mehurčki ("Poročni običaji", b. d.).

2.3.7 Poročna torta, pecivo, bosman

Zgodovina poročne torte nas spet popelje v čas starega Rima, ko so med poročnim obredom nad glavo neveste prelomili štruco posebnega poročnega kruha. To je simboliziralo prelom nevestine deviškosti in njeno predajo novemu poglavarju družine – možu. Že od nekdaj so verjeli, da naj bi poročne torte prinašale mlademu paru čistost, plodnost in lojalnost, torej srečo ("Poročni običaji", b. d.).

Tudi skupno rezanje torte ima svojo simboliko – mladi par tako opravi prvo skupno dejanje. Ko drug drugega hranita s torto, sporočata, da želita skrbeti drug za drugega. Po starem prepričanju torta, ki jo svatom ponudita mladoporočenca, prinaša srečo ("Poročni običaji", b. d.).

Večnadstropna torta izvira v anglosaksonskih časih. Svatje naj bi prinesli majhna peciva na poroko in jih postavljali enega na drugega. Kasneje je nek francoski pek izdelal torto v obliki manjših tort in jih prekril z glazuro. Takšna oblika je danes poznana kot nadstropna torta ("Poročni običaji", b. d.).

Zelo razširjen običaj na poroki je, da poročni par skupaj zarezje v prvi kos torte, katerega si nato razdelita in tudi pojeta. Ta običaj sega že zelo daleč v cesarstvo Rima, kjer so si poročni pari delili svoj prvi kos torte kar pri poročnem obredu in ne na pogostitvi, kakor je navada sedaj. Tudi torta je imela povsem drug pomen, okus in obliko. Torta je bila narejena iz pšenice in vode, pšenica naj bi simbolizirala plodnost, sladkost torte pa naj bi prinašala sladko in razumevanja polno skupno življenjsko pot zakoncev (Orel, Etnolog 15).

Na Slovenskem so kmetje namesto torte poznali bosman. Bosman je ženitovanjska štruca kruha, ki pomeni otroka. Bosman pozna v prvi vrsti slovenski kmet, ki prebiva v vzhodnem delu Spodnje Štajerske. Vendar moramo k temu takoj pripomniti, da je to obča označba in da bosman ni znan vsem prebivalcem vzhodne Sp. Štajerske. Če skušamo namreč točno označiti vse tiste predele vzhodne Sp. Štajerske, kjer je bosman razširjen, tedaj najdemo, da ta svojstvena slovenska ženitovanjska štruca gospoduje predvsem na gostüvanjih na Spodnjem Dravskem polju niže Ptuja ali na Ptujskem polju, posega nekaj malega v spodnji del Pesniške doline nad Ptujem ter zajema sploh vso lukarijo«, to je ozemlje med Ptujem in Ormožem, pa še dalje ves ormoški in središki okraj (Orel, Etnolog 15).

Splošni vzhodnoštajerski poljedelski obred bosman krstijo na ta način, da najpoprej opravijo oziroma popravijo vsa tista poljska, mlinarska, pekovska in druga dela, iz katerih izhaja kruh bosman, nato pa mu dajo ime in priimek: Načetek, Pojedek, kar pomeni, da ga načnejo (razrežejo) in pojedjo. Po vsem tem bosman resnično predstavlja spojitev obeh svatbeno-obrednih predmetov, otroka in kruha, v posebno okrašeno ženitovanjsko štruco, predstavljajočo otroka. Otrok in kruh sta v bosmanu tako tajno, nerazdružno med seboj povezana kakor žitno

zrno in telesni plod, ali če je dovoljena nadaljnja primera, kakor dojenček in testo v nečkah. In res velja ženitovanjski bosman tudi za krstni kruh (Orel, Etnolog 15).

Bosman lahko primerjamo s starim štajerskim »veselim kruhom«, kajti oba se pojavljata na ženitovanju kakor tudi ob krstu: »Kadar k poroki gredo, nese vodilja s seboj veselega kruha, ki ga deli med vse one, ki goste na poti v cerkev in iz cerkve srečujejo. Isto tako deli boter veseli kruh, ko mater z otrokom v cerkev spremlja.« (Orel, Etnolog 15).

Kakor hitro se je bosman v podobi štruca - otroka pojavil na ženitovanju, je moral sčasoma po zgledu iz resničnega krščanskega življenja poleg poroda čarati tudi krst bodočega nevestinega otroka, kajti v življenju je porod otroka tesno združen z njegovim krstom. Krst sledi porodu v najkrajšem času ter mu je po ljudskem mišljenju docela enakovreden. Bosman pomeni bodočega nevestinega otroka in ki ga na koncu razrežejo, razdelijo in pojedjo; ženitovanjski bosman mora biti res nadvse dober, žlahten kruh, zato ga je treba speči iz najboljše pšenične moke. Vsak svat je dobil kos bosmana. S tem pa so vsi povezani med seboj v novo skupnost zakonskega para. Odrezani kos bosmana je kakor popotnica, s katero se ženin in nevesta podajata čez most v novo, zakonsko življenje, kajti kruh je mogočna vez, ki spaja ljudi med seboj (Orel, Etnolog 15).

Bosman so prinesli v hišo, kakor se nameri: včasih že pred polnočjo, sicer pa po polnoči, ko je nevesta segla poročenim parom v roke. Bosman je velika podolgovata štruca boljšega kruha, je trojno pleten ter meri v dolžino večinoma 80 cm kolač, v katerega vtaknejo suhe rože. Stari ljudje se spominjajo, da so nekoč krasili bosman iz testa napravljeni ženin, nevesta, svatje in muzikantje. Običajno je na gostiji več bosmanov. Včasih jih je bilo toliko, da je vsak par imel svojega (Orel, Etnolog 15).

Vsak je vzel svoj bosman v roke, kopjaš je nosil največjega ter vse nosilce bosmanov pripeljal v hišo. Med kopjašem in starešino se je nato razvilo dolgo pogajanje. Gre v glavnem za sledeče: kopjaš in ostali nosilci bosmanov želijo bosmane krstiti in jih na mizo položiti, starešina pa jim tega še ni dovolil. Kajti poprej morajo orati, sejati, žeti, mlatiti, kositi in razna druga dela opraviti, šele nato jim naposled starešina dovoli položiti bosmane na mizo in jih razrezati.

Starešina, ki je sedel za mizo, ukazuje in določa razna poljska in druga kmetska dela, podoba njih izvršitve pa je vseskozi ples. Svatje in kopjaš so plesali z bosmani v rokah. Ženitovanjski prizor z bosmani traja včasih eno ali celo dve uri, kar pač ni lahka stvar za plesalce. Ob tem so peli:

Da bi bila srečna
dosti dosti let!
Darujemo ti bosman.
Zakona izgled,
da bi ti dobila
ljubeznih detet!

Darujemo ti bosman,
zakona izgled, —
da bi v njem le pila
sami sladki med!

(Orel, Etnolog 15)

2.3.8 Podvezica, metanje poročnega šopka

V 14. stoletju so verjeli, da košček nevestine obleke prinaša srečo. V tistih časih se nevestam ni dobro godilo, saj so se svatje ob koncu poročnega obreda zagnali v nevesto in njeno obleko dobredno raztrgali. Zato so neveste raje začele svatom metati svoje osebne predmete, ki so jih nosile na poroki, vključno s podvezico in šopkom. Danes velja, da sta tisti samski moški, ki ujame podvezico, in tista ženska, ki ujame nevestin šopek, naslednja v vrsti za poroko ("Poroka", 2009).

Podvezica naj bi po nekaterih virih predstavljala deviški pas. Ko je ženin odstranil podvezico z nevestine noge, je s tem javno oznanil, da je le-ta razrešena statusa device. V srednjem veku je bilo v navadi tudi to, da so svatje po poročnem slavlju pospremili mladoporočenca v sobo. Viri pravijo, da naj bi svatje dostikrat postali neotesani, želeli sleči nevesto in celo sami poskrbeti za odvzem njene nedolžnosti. Takrat naj bi ženin vrgel podvezico in tako zamotil podivjane svate. Kdor ujame podvezico, naj bi imel veliko sreče v življenju, če pa preda nevestino podvezico svoji ljubljeni osebi, naj bi mu le-ta bila zvesta do konca življenja. Včasih je bila naloga ženinove priče, da je ukradel podvezico, jo strgal na več majhnih koškov in razdelil med svate. Nalogo so vzeli tako resno, da so bili svatje večkrat resno poškodovani, ko so se borili za podvezico, poleg tega so z nevesto grobo ravnali in na vsak način želeli priti do podvezice ("Poroka", 2009).

Metanje podvezice ima dva pomena: služilo naj bi kot nekakšno potrdilo, da je nevesta izgubila nedolžnost, hkrati pa ženin z metanjem podvezice odvrže tudi samsko življenje ter prevzema zakonske obveze in radosti. Sicer pa naj bi po tradiciji katerikoli kos nevestinega oblačila prinašal srečo ("Poroka", 2009).

2.3.9 Nekaj starega ...

Pomen običaja, da naj bi nevesta nosila nekaj novega, nekaj starega, nekaj modrega in nekaj sposojenega, nosi simboliko optimizma v prihodnosti (novo), kontinuitete (staro), sposojene sreče (sposojeno) ter čistosti, ljubezni in zvestobe (modro) ("Poroka", 2009).

»Nekaj starega« predstavlja nevestino povezavo do njene družine in preteklosti. Nevesta se lahko odloči, da nosi del družinskega nakita ali poročno obleko svoje mame ali babice ("Poroka", 2009).

»Nekaj novega« predstavlja upanje za srečo in uspeh v prihodnosti. Nevesta v ta namen pogosto izbere poročno obleko. Nekaj novega simbolizira optimizem, po navadi nakit, spodnje perilo ali kakšen drug modni dodatek ("Poroka", 2009).

"Nekaj izposojenega" običajno prihaja od srečno poročene ženske, kar naj bi prineslo nekaj njene sreče in veselja na nevesto. Nekaj izposojenega naj bi po tradiciji nevesta prejela od svoje že poročene prijateljice, saj naj bi se ta njena sreča prenesla na novo nevesto. Danes za nekaj izposojenega najpogosteje velja izposojena poročna obleka ("Poroka", 2009).

"Nekaj modrega" je simbol za ljubezen, zvestobo in čistost neveste. Modra barva naj bi po starodavnih izročilih predstavljala barvo ljubezni, zato naj bi jo nevesta tudi nosila ("Poroka", 2009).

2.3.10 Sveča

Skupna poročna sveča je razmeroma nov poročni simbol. Pri poročnem obredu naj bi jo začeli uporabljati šele v tridesetih letih prejšnjega stoletja, v zadnjih štirih desetletjih pa naj bi močno pridobival na priljubljenosti. Velika sveča je postavljena med dve prižgani svečki, ki predstavljata nevesto in ženina. Po izmenjavi prstanov ženin in nevesta vzameta v roke svoji goreči sveči in hkrati skupaj prižgeta veliko svečo, ki je postavljena med njiju. To naj bi pomenilo, da sta preteklost pustila za seboj in se združena v eno podajata na novo, skupno pot ("Poroka", 2009).

2.3.11 Žvenketanje

Po starih vražah naj bi zvonjenje zvonov (in s tem tudi zvončkljanje kozarcev, ki ustvarjajo podoben zvok) odganjalo hudiča. Veliko parov na porokah se torej drži tega starega običaja, da se med zvončkljanjem poljubijo in tako izkoristijo priložnost, ko hudiča ni zraven, da bi razgrajal po svoje ("Poroka", 2009).

2.4 Poročni obredi na Slovenskem danes

Pripravljalno mesto med običaji zavzemajo tudi šege, ki so se razvile ob porokah. Ženitev se prične z vasovanjem oziroma snubljenjem. Popolnoma je izginil stari običaj - trgovanje z živino. Zelo redko se je ohranila predzakonska priprava - spraševanje pri g. župniku in okolici dva tedna pred poroko (pri nedeljski maši z namenom, da ljudje povedo zadržke ali vzroke proti poroki). Takrat so nekaj dni pred poroko vozili nevestino balo na ženinov dom (obuja se le ob občasnih prireditvah na vasi, da prikažejo, kako je to včasih potekalo). Danes poteka oklic mladoporočencev v cerkvi teden dni pred poroko ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Pred uradno poroko je čas za nepozabno zabavo; fantovščina za fante in deklinščino za dekleta. Mladoporočenca jo organizirata sama, vsebinski del pa pripravijo prijatelji; največkrat priči. Zabavi simbolizirata slovo od samskega stanu, izvede pa se ju en ali dva tedna pred poroko. Za idejo se moramo zahvaliti Nizozemcem. V Sloveniji so tovrstne zabave precej popularne, vseeno pa je v porastu število parov, ki združijo fantovščino in deklinščino v skupno zabavo ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Idej za igre na fantovščini in deklinščini je ogromno. Tradicionalni običaji pa so:

- nevesta mesi kruh;
- previja in oblači dojenčka;
- pometa in lička koruzo;
- če je v bližini kmetija ali ima kdo doma kmetijo, mora pomolsti kravo in nahraniti živali;
- ženin žaga drva s staro zarjavelo žago;
- nevesta in ženin morata odgovarjati na šaljiva vprašanja, ki izdajajo, kako dobro se med seboj poznata;
- ženin nosi lesen križ ... ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Na dan poroke ženina ponekod pričakajo domači, da opravi nekaj nalog, saj s tem pokaže, kako iznajdljiv in dober mož bo nevesti (sekanje drv, žaganje drv, zabijanje žebeljev v les, klepanje kose ali srpa ...). Ti običaji so ponekod še prisotni, vendar so redki le na podeželju ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Na dan poroke je ponekod navada, da mora ženin nevesto najprej poiskati, ker se mu skriva, domači pa mu ponudijo nekaj drugih "nevest", ki so običajno grde, stare itd. Ženin postavijo vprašanja, s katerimi preverijo, kako dobro pozna svojo izvoljenko. Nekaj primerov: katero številko čevljev nosi nevesta, koliko stopnic vodi do njene sobe, kolikokrat nevesta opere solato, preden jo položi na mizo (pravilni odgovor: dokler ni čista), koliko je stara (pravilni odgovor: nevesta je mlada) ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Ženin in nevesta se nato odpeljeta od doma. Na določenem mestu v nevestini vasi postavijo vaški fantje šrango - oviro. Na njej se ob branju ženitovanjskega pisma, napisano je v lepih verzih na pergamenti papir, pogajajo o višini odškodnine za nevesto oz. za njeno čuvanje v mladosti. Višina je običajno odvisna od premoženjskega stanja, običajno pa se danes vsaj okvirno predhodno dogovorijo. Poleg tega imajo fantje pripravljeno mizico, na kateri so kozarčki in vrči z vinom. Ko se vse dogovorijo, dobijo kozarček za lepo popotnico, saj se vsak povabljeni ustavi in nekaj spiže. Če se o ceni niso mogli dogovoriti ali so celo pobegnili in se niso ustavili pri oviri, so se fantje maščevali in stresli kup gnoja pred nevestino hišo. Ta običaj je popolnoma izginil ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Pred odhodom k poroki se nevesta poslovila - slovo od staršev (pri vernih družinah jih prosi odpuščanja za vse grehe, ki jih je storila). Enako stori ženin, če zapusti dom. Za blagoslov mora oče prekrižati nevesto ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Pravno zadošča civilna poroka, lahko pa je sklenjena tudi cerkvena poroka. Vsak zakonec ima ob poroki tudi svojo pričo. Poroko skleneta državni pooblaščenec in matičar ali pa tudi župan, cerkveno pa seveda duhovnik (Kos, 2012).

Do kraja poroke naj bi se ženin in nevesta peljala v ločenih avtomobilih. Po navadi se nevesta na cerkveno poroko pripelje skupaj s svojo pričo in z očetom, ki jo bo tudi pospremil do oltarja

(nevestin avtomobil je tisti, ki je od vseh najbolj in najlepše okrašen). Nevestina mama se običajno pelje v drugem avtomobilu, s katerim se bosta kasneje naprej peljala skupaj z možem, nevestinim očetom. Ženin se lahko pripelje skupaj s svojimi starši in pričo, po obredu pa se mladoporočenca odpeljeta sama, brez prič in brez staršev (Kos, 2012).

Približno 70% porok v Sloveniji ima cerkveni obred. Pred časom je bilo potrebno, da sta bila ženin in nevesta krščena, danes zadostuje, če je bil krščen samo eden. Oseba, ki ni bila krščena, mora zagotoviti duhovniku, da bodo njuni otroci krščeni in vzgojeni v krščanskem duhu. Da je cerkvena poroka veljavna, morata na koncu poroke mladoporočenca podpisati poročni zapisnik. S seboj morata imeti še osebne dokumente. Isto velja tudi za priče. Z letom 2018 nista več potrebni poročni prič (Kos, 2012).

Večina nevest še vedno izbere tradicionalno belo obleko. Dandanes se v krojih poročnih oblek prepleta mešanica starega in novega, klasičnih oblik in novih drznih detajlov. Obleke so lahko vseh barv in narejene iz različnih materialov. Oblikovalec nima omejitev pri ustvarjanju. Vendar kljub novim krojem, oblikam in materialom tudi dandanes z belo poročno obleko nadaljujemo običaj. Pri cveticah ni več tradicionalne izbire barve in vrste. Ljudje pravijo, da bolj ko je poročni šopek pisan in intenziven, bolj so intenzivna občutja neveste. Skozi stoletja je bela barva pomenila nedolžnost, rdeča gorečo ljubezen, rumena ponos, lila hvaležnost in tako naprej. Danes barva poročnega šopka nima ključnega pomena. V modernih časih nevesta izbere barvo šopka na podlagi njenih najljubših barv, njenih želj, skladnosti z obleko. Njen najpomembnejši dan in s tem tudi poročni šopek morata nujno biti usklajena s njenimi željami, občutki in s barvami, ki nevesti prinašajo srečo. Seveda pa nikoli ne smemo pozabiti, da morajo biti vsi elementi barvno usklajeni. Torej obleka, šopek, čevlji, in dekoracija morajo biti v stilu (Kos, 2012).

Ko je obred končan, se slavlje nadaljuje v gostilni, restavraciji ali pa kje na prostem. Tudi v tem bolj sproščenem okolju, kjer se pravo praznovanje šele začne, obstajajo določena pravila oziroma protokol dogajanja. Predvsem je zelo pomemben sedežni red gostov, ki je lahko velik izziv za tiste, ki sedežni red pripravljajo. Še najmanj dilem, kje in s kom bo kdo sedel, velja za glavno omizje: ženinu in nevesti praviloma prisedejo njihovi najbližji – njuni starši, družine obeh in prič z osebnim spremstvom. Če se držite protokola, velja takšna sedežna razporeditev: nevesta sedi na sredini, na njeni desni je ženin, na njegovi desni nevestina mama, sledi ženinov oče in nazadnje nevestina priča (ali glavna družica). Na nevestini levi strani sedi nevestin oče, zraven njega ženinova mama, sledi ženinova priča. Glede ostalih povabljenec na poroki lahko velja klasični sedežni red, lahko pa je odvisen samo od vas in vaše domišljije (sposobnosti), kako najbolje razvrstiti goste tako, da se bodo za mizo počutili prijetno in sproščeno. A sestaviti pravo kombinacijo ljudi je prav gotovo zahtevna naloga, za katero pa se za prijetno druženje na poroki splača potruditi ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Metanje šopkov in podvezic se čedalje manj izvaja zaradi tega, ker nekateri glasbeniki in animatorji ne znajo na lep in eleganten način voditi jemanja podvezice z nevestine noge ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Še dandanes so ženske, ki lovijo poročne šopke, srečne, da lahko sodelujejo in upajo na svojo srečo. V zahodni kulturi smo velikokrat bili tudi prič načrtnemu metu šopka. Veliko je žensk, ki si želijo poroke, in moških, ki so temu proti. V naši zahodni kulturi poroka že dolgo ni nujno zlo. Dandanes se poročijo samo tisti, ki imajo verska prepričanja, ali tisti, ki jim poroka resnično nekaj pomeni, nekateri pa tudi zaradi tradicije staršev. V Sloveniji in drugod že dolgo vlada kriza, časa in denarja za poroko ni. Vendar nam je usidrano globoko v kulturo, da kadar ujameš poročni šopek, se poroki ne moreš izogniti. Le- ta postane tvoje nujno zlo. Zato smo na porokah velikokrat priča načrtnemu metu šopka. Po navadi se nevesta in druga vrsto let samska oseba dogovorita, da bo šopek pristal v njenih rokah. Lahko se zgodi, da ga ujame tudi katera druga, vendar ji velikokrat namerno šopek pade iz rok, da ga lahko dobi oseba, katera si resnično želi poroke, vendar svojega partnerja ne more prepričati. Pravila meta poročnega šopka so določena. Nevesta naj bi bila od ostalih samskih žensk oddaljena vsaj tri metre. Vse samske ženske ali tiste, ki niso poročene, morajo nujno sodelovati. Da lahko oseba sodeluje, mora biti stara vsaj

osemnajst let. Njena polnoletnost je tako rekoč ključnega pomena, kajti mladoletniki se v Sloveniji in drugod po svetu ne morejo poročiti, razen v izrednih razmerah. Nevesta mora biti obrnjena s hrbtom proti ostalim. Met poročnega šopka pa simbolizira predajo sreče iz ene poročene ženske na drugo samsko žensko ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Nevesta naj bi pod obleko nosila modro podvezico ali pa v spodnje perilo všito modro pentljo. Običaj naj bi izhajal in enega najstarejših viteških redov. Le-ti so goreči zaščitniki žensk. Modra barva naj bi bila tudi barva ljubezni. Nekaj novega je po navadi biserna ogrlica, ki jo nevesti podari njena mama. Lahko pa je tudi spodnje perilo, kak nov modni dodatek ali kaj drugega. Je simbol optimizma. Nekaj starega je znak kontinuitete in je lahko ta predmet že del družinske tradicije. Nekaj izposojenega se vzame po navadi od že poročene prijateljice, saj naj bi se njena sreča prenesla na novo nevesto ("Poroke nekoč in danes", b. d).

Po končani ohceti gresta ženin in nevesta na novi skupni dom, navada pa je, da ženin nese nevesto prvič čez prag. Običajno sledijo še medeni tedni, ki se lahko izvedejo takoj po poroki ali celo nekaj tednov po poroki. Izraz medeni tedni izhaja iz medu. Pravijo, da naj bi bil nordijskega poganskega izvora, pomenil pa naj bi nekaj podobnega kot danes; umik mladoporočencev od sveta, le da je par nekoč svoje veselje med tedni umika podkrepil z medenim vinom. Medeno vino naj bi delovalo kot afrodiziak, kar vodi k velikemu številu potomcev in k sreči.

Poročno potovanje je danes tako rekoč slavnostni zaključek poročne zaobljube.

2.5 Zanimive poročne vraže in običaji nekoč in danes na Slovenskem

2.5.1 Nekoč

Nekoč so bili naši predniki vraževerni, zato obstaja veliko vraž glede poročnega dne. Nekateri so se ohranili, nekateri pa so zašli v pozabo. Med te, ki so bolj kot ne zašli v pozabo, so:

- Polna luna dan ali dva pred poroko naj bi mladoporočencema prinesla veliko sreče in bogastva v družino.
- Nevesta mora, ko pridejo ponjo, hitro skozi okno pogledati, da vidi poprej ona njega kot pa on njo.
- Nevesta mora imeti pred poroko pri sebi živo srebro, ki jo zavaruje urokov, in srebrn denar za srečo.
- Če bo nevesta na poročni dan koga sovražila, bo vedno živela v prepiru.
- Ne sme plesati, ker bo nesrečna.
- Ne sme jesti mesa, da bo živina zdrava.
- Beračem ne sme deliti črnega denarja, da njeni otroci ne bodo črni.
- Ko pride nevesta v hišo, kjer jo pričakuje ženin s starešino in svati, mora ona prva hitro nekaj reči. To pomeni, da bo dobila nad možem veliko oblast.
- Ko odhajajo k poroki, prosi nevesta svojega ženina: »Daj mi Bogeca v žep, da bom srečna s teboj.«
- Ko pride nevesta od poroke v hišo, mora hitro uro naviti, da bo zvesta in srečna.
- Nevesta ne sme priti k hiši v torek. S torkom je v zvezi torklja, zli duh, ki prinaša nesrečo.
- Ob polnoči prereže nevesta hleb kruha. Če ga lepo prereže, zlasti pa tako, da pade polovica hleba pred starešino, druga polovica pa na drugo stran, tedaj bo dobra gospodinja ...
- Julij pogosto označujejo kot mesec, primeren za poroke, če je poroka zelo razkošna, pa je možnost, da bo prišlo do ločitve, toliko večja.
- Če na poti na poroko srečate nuno ali meniha, trikrat pljunite čez svojo ramo. Božji poslaniki naj bi namreč prinašali nesrečen in reven zakon.
- Nevestine solze naj bi pomenile srečo. Več kot je solz, večja je verjetnost, da v zakonu ne bo jokala.

- Pred poroko se nevesta ne sme pogledati v ogledalu, lahko pa malo goljufa in se pogleda v ogledalu brez enega uhana ali čevlja.
- V družinah, kjer se je mlajša hči poročila pred starejšo, je morala slednja na poročni dan mlajše plesati bosa ali pa po stari vraži ne bi bila našla moža (Gričnik, 2011)

2.5.2 Danes

Nekatere vraže so se ohranile vse do danes, mednje sodijo:

- Če gredo svatje iz cerkve ob mraku, mladoporočenca čaka nesreča.
- Če dežuje na dan poroke, bosta imela veliko denarja in otrok.
- Ženin neveste v poročni obleki ne sme videti, ker to po ljudskem izročilu prinaša nesrečo.
- Tisti, ki po izrečenem obredu najprej poda roko drugemu, bo doma nosil hlače.
- Noži niso primerno poročno darilo, saj naj bi prinašali nesrečo.
- Mnogi verjamejo, da nevesta pred poroko ne sme uporabljati moževega priimka, saj s tem izziva usodo in da obstaja nevarnost, da do poroke zaradi tega sploh ne bo prišlo.
- Noč pred poroko se bodoča mladoporočenca ne smeta videti ali dotakniti.
- Hupanje na poroki je ostanek vraže, da se tako odženejo zli duhovi.
- Prstani nikakor ne smejo pasti na tla ali se izgubiti, tudi pozabiti jih ne smete, saj to pomeni, da ni prave volje ali želje za poroko.
- Metanje riža na mladoporočenca bi naj pomenilo srečo, bogastvo in plodnost.
- Če nevesta pred vhodom v cerkev zagleda mavrico, bi naj njen zakon trajal večno.
- Iz domače hiše bi naj nevesta najprej stopila čez prag z desno nogo.
- Metanje poročnega šopka med neporočena dekleta sklene uradni del poroke. Tista, ki ga ujame, bi se naj sama v letu dni poročila.
- Običaj, da mladoporočenec prenese nevesto preko praga, sega že v antično dobo. Mladi par naj bi bil zelo privlačen za zle duhove. S tem, da ženin dvigne nevesto preko praga, naj bi jo zaščitil pred mračnimi silami.
- Po numerologiji je sobota najmanj srečen dan za poroko. Ironično, da je sobota hkrati tudi najbolj priljubljeni dan za poroke. Idealen dan je četrtek.
- Poročni prstan je lahko okrašen z dragimi kamni, nikoli pa z biserom, ker biser s svojo obliko spominja na solzo.
- Tradicija je, da nevesta med cerkvenim obredom stoji ob moškem na levi strani. Običaj, ki se je ohranil do danes, sega v davno preteklost, ko je moral imeti mož prosto desno roko, da je lahko zagrabil za meč, če bi moral braniti nevesto pred svojimi tekmeci.
- Po stari vraži si nevesta ne sme sešiti obleke, saj velja, da bo v zakonu potočila toliko solz, koliko šivov je vbodla.
- Veliko se govori o dežju na poročni dan. Če verjamete v mite ali ne, dež vsekakor ni zaželen na poročni dan. Če pa ga le imamo, je dobro, da vemo, kaj nam govorijo miti o dežju. Na eni strani dež napoveduje potomce v družini; več ko je dežja, več otrok bo. Na drugi strani pa mit o dežju govori in napoveduje nesrečo, saj naj bi ponazarjal nevestine solze, ki jih bo pretočila v svojem zakonu.
- Če prstan po nesreči pade na tla, je sicer zelo nerodna stvar in vsak par upa, da se to njima ne bo zgodilo. Tudi miti temu spodrsljaju niso naklonjeni. Prva vraža govori o tem, da tak dogodek prinese srečo, saj naj bi se s prstana stresli vsi zli duhovi. Na drugi strani pa obstaja zla slutnja, da bo tisti, ki mu je ta pripetljaj zgodil, v zakonu prvi umrl.
- Najboljši čas za poročne zaobljube naj bi bil čas, ko se urini kazalci dvigujejo, to pomeni vsako uro, na primer: od 13. 30 ali 14. 30 ... To gibanje kazalcev naj bi imelo prav svojevrsten blagoslov, saj naj bi pomenilo, da se mladoporočenca vzpenjata proti nebesom.
- V primeru, da nevesta potoči nekaj srečnih solz med poročnim obredom, potem to pomeni, da bo v zakonu srečna, saj naj bi solze odplaknile žalost iz njenega zakona.

- Skorajda vsem znan je tudi običaj, ko naj bi ženin po poroki svojo ženo odnesel preko domačega praga. Običaj napoveduje nesrečo hiši, v kolikor nevesta sama prestopi hišni prag. Toliko huje pa je, če ga prestopi z levo nogo ali pa morda ob tem še pade čez prag.
- Nekateri menijo, da se za nosečo nevesto ne spodobi, da bi bila oblečena v belo, češ da je to barva za nedolžne.
- Pravijo, da dež napoveduje število potomcev v družini. Močneje in dlje pada, več otrok naj bi bilo rojenih v času zakona. Drugi mit dežju napoveduje nesrečo, saj naj bi ta simboliziral nevestine solze, ki jih bo pretočila v svojem zakonu.
- Temni oblaki na nebu, tik pred dežjem po starih ljudskih vražah napovedujejo razgiban zakonski stan. In če bo začelo deževati, v zakonu ne bo sreče. Zagotovo pa se bosta mladoporočenca v zakonu veliko kregala, če bo na dan poroke grmelo. Če neha deževati tik pred obredom in posije sonce, bo vse tako kot mora biti – zakon bo poln ljubezni in topline. Če pa preneha deževati šele po obredu, to nakazuje na videz srečen zakon, ki pa bo imel velike vzpone in padce.
- Po običaju mora prvi kos torte odrezati nevesta, ker sicer v zakonu ne bo otrok. Mož ji pri rezanju pomaga, tako da položi svoje roke na njene, in to je hkrati tudi simbolno dejanje, s katerim mož pokaže svojo zaščitniško naravo do žene in pripravljenost na sodelovanje v zakonu. Skupno rezanje torte, po navadi točno ob polnoči, simbolizira tudi prvo skupno nalogo mladoporočencev in je hkrati tudi uvod v skupne obede.
- Nevesta, ki želi imeti zvestega moža, mora kos poročne torte shraniti, in to bi naj bilo zagotovilo, da moža ne bodo nikoli mikale druge ženske (Gričnik, 2011).

2.6 Zanimive poročne vraže in običaji po svetu

Mnoge kulture so razvile vraže, ki so zelo zanimive. Navajava nekaj zanimivih:

- Keltska, hindujska, egiptovska ... Roke mladoporočencev pri obredu zvežejo skupaj, da bi tako simbolizirali predanost drug drugemu.
- Angleži verjamejo, da pajek na poročni obleki prinaša srečo.
- Po angleški tradiciji mora nevesta na dan poroke nositi nekaj starega, nekaj novega, nekaj izposojenega in nekaj modrega. Nekaj starega jo povezuje s preteklostjo, nekaj novega predstavlja upanje za prihodnost, nekaj izposojenega simbolizira prijateljstvo, nekaj modrega pa zvestobo.
- Nevesta na Švedskem da v en čevelj srebrn novčič, ki ga je dobila od očeta, in v drugega novčič, ki ga je dobila od mame, da v zakonu ne bi bilo revščine.
- Stoletna tradicija na Škotskem verjetno nobeni nevesti ni pogodu. V tej deželi jih namreč prijateljice v noči pred poroko namažejo s kislim mlekom, perjem, gnilo ribo in katranom. Po ceremoniji pa gredo nekaj spit. Cilj običaja, ki mu pravijo "očrnitev neveste", je, da mladenko pripravijo na ponižanja, ki jo lahko čakajo v zakonu.
- Irska tradicija pravi, da zvonovi odganjajo duhove. Nekatere neveste imajo zato v svojih šopkih majhne zvončke, ki naj bi zagotavljali harmoničen zakon.
- Na Irskem nevesta med plesom s tal ne sme dvigniti nog, saj bi jo lahko ukradle vile.
- V Italiji mladoporočenci razbijajo vaze in kozarce. V to vlagajo veliko energije. Toliko kot je koščkov razbitega stekla, toliko naj bi bilo namreč tudi srečnih let.
- Na Nizozemskem na dan poroke posadijo bor pred hišo mladoporočencev kot simbol plodnosti in sreče.
- Tudi iz Ukrajine prihaja zanimiv običaj. Čeprav sta se zaljubljenca šele poročila, sta prisiljena v razmišljanje o ločitvi. Ker vedno obstaja možnost, da ljubezen ne bo trajala večno, mladoporočenca na poročni dan zažgeta lutko, ki predstavlja osebo, ki ju je združila.
- V Južnoafriški republiki se držijo običaja, ki bi pri nas nevestino in ženinovo družino prej razdvojil, kot pa ju povezal. A kot trdijo, to pri njih na srečo ni tako. Na dan poroke starši mladoporočencev drug drugega žalijo in žalitve postajajo sčasoma oziroma z zaužito količino alkohola vse hujše.

- V Egiptu je nevestina družina tradicionalno dolžna mladoporočencema pripraviti hrano za teden po poroki, da bi se mlada lahko posvetila 'pomembnejšim' zadevam. Če se čez devet mesec rodi otrok, nevestini družini izrečejo še posebno priznanje, da je svojo nalogo odlično opravila.
- Da bi moški v Mavretaniji vsem pokazal, kako preskrbljen je, se mora poročiti z debeluško. Menda obstajajo kampi, v katerih deklice od 15. leta dalje pitajo, da bi se te dobro poročile.
- V Bengalu v Afriki mora nevesta zaužiti ženino kri. Zakaj, vedo le oni.
- Židovski ženini pa ob koncu poročnega obreda z nogo stopijo na kozarec in ga zdrobijo, ob tem pa gostje vzklikajo »Mazel tov!« (Srečno!)
- Ženske na Bližnjem vzhodu si roke in noge poslikajo z vzorci iz kane, da bi se zaščitile pred hudobnimi duhovi.
- Indijski nevesti njene prijateljice in sorodnice pred poroko okrasijo roke in stopala z rastlinsko barvo heno v osupljivih vzorcih, imenovanih mehndi. Te začasne »tetovaže« nastajajo in se sušijo več ur, ne sperejo pa se več tednov. Medtem ko mehndi nastaja, pa se ženske zabavajo, pogovarjajo, pomagajo nevesti ...
- Dež na poročni dan po hindujskem verovanju prinaša srečo.
- Na Kitajskem se od neveste pričakuje jokanje, in to ves mesec pred poroko. Pri tem se ji morajo pridružiti vsi ženski člani družine.
- Sodobna kitajska nevesta nima le ene poročne obleke, ampak kar tri. Najprej tradicionalno rdečo vezeno ozko obleko. Rdeča namreč v kitajski kulturi predstavlja močno, srečno barvo. Zatem nevesta skoči v belo obleko, ki je podobna našim (spogledovanje z zahodno kulturo), nazadnje pa se na svatbi preobleče v obleko po svoji izbiri.
- Korejski poročni obred »paebaek« vključuje samo ožje družinske člane, saj poroka predstavlja predvsem združitev dveh družin in ne dveh posameznikov.
- V severnem delu Bornea mladoporočenca tri dni po poroki ne smeta uporabljati stranišča. Da se ne bi spozabila, stranišče v tem času varujejo člani družine. Ta običaj naj bi paru zagotovil dolg in srečen zakon z veliko naraščaja.
- Na Tahitiju se morajo svatje uleči na tla, mladoporočenca pa se morata sprehoditi preko njih. Kaj je namen tega običaja, žal ni znano.
- Tako kot pri nas samska dekleta na poroki lovijo nevestin šopek, se v Peruju borijo za skriti prstan.
- Številne kulture v svoji poročni tradiciji poznajo nekakšen skok čez metlo (npr. keltska, romska), najbolj pa je razširjena med Afričani v ZDA. Izvira iz časov suženjstva, ko se sužnji niso mogli poročati med sabo. Svojo zvezo so zato pred ljudmi simbolično naznanili s skupnim skokom čez metlo. Danes so te metle običajno lepo okrašene (Škoberne, 2012).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Rezultati anketnega vprašalnika za prababice, babice in mamice

Vzorec anketirancev so bile prababice, babice in mamice naših učencev višjih razredov. Oddale smo okoli 110 praznih anketnih vprašalnikov. Izpoljenih in primernih za obdelavo je bilo primernih 48. Na anketni vprašalnik so odgovarjale osebe, starejše od 31 let in mlajše od 90 let.

31 – 40 let	41– 50 let	51 – 60 let	61 – 70 let	71 – 80 let	81 – 90 let
5	9	10	17	6	3

1. Koliko let ste poročeni?

	št. odgovorov	(%)
0 – 5 let	2	4,2%
6 – 10 let	4	8,3%
11 – 20	11	22,9%
21 – 30 let	5	10,5%
31 – 40 let	4	8,3%
41 – 50 let	16	33,3%
51 – 60 let	4	8,3%
61 – 70 let	2	4,2%
SKUPAJ	48	100,00

33,3% anketirank je poročenih med 41 in 50 let. 22,9% jih je poročenih 11 – 20 let. Medtem ko je 10,5% poročenih 21 – 30 let, 8,3% jih je poročenih 6 – 10 let oz. 31 – 40 let oz. 51 – 60 let. Le 4,2% jih je poročenih 0 – 5 let oz. 61 – 70 let.

2. Ali ste bili pred poroko zaročeni?

	št. odgovorov	(%)
DA	27	56,3%
NE	21	44,7%
SKUPAJ	48	100,00

56,3% anketirank je bilo pred poroko zaročenih, medtem ko se 44,7% anketirank ni zaročilo. Zanimivo je, da se nobena izmed anketirank, ki so najdlje poročene, ni zaročilo oz. niso bile zaročene.

3. V katerem letnem času ste se poročili?

	št. odgovorov	(%)
pomlad	19	39,6%
poletje	13	27%
jesen	9	18,8%
zima	7	14,6%
SKUPAJ	48	100,00

39,6% je sklenilo zakonsko zvezo spomladi, 27% pa v poletnih mesecih, 18,8% pa jeseni oziroma 14,6% pozimi. Od oseb, ki sta poročeni več kot 60 let, se je ena poročila pozimi, druga pa poleti.

Slika 2: Zimska poročna fotografija. (Klajnšek, 1960)

Slika 3: Poletna poročna fotografija Alojza in Marije Lešnik. (Družina Lešnik, 1959)

4. Kje ste praznovali poroko?

	št. odgovorov	(%)
doma	10	20,8%
v gostilni	23	47,9%
na kmečkem turizmu	6	12,5%
v gasilskem domu	5	10,4%
pri sorodnikih	4	8,4%
SKUPAJ	48	100,00

47,9% anketirank je imelo poročno gostijo v gostilni ali restavraciji. Vse, ki so imele pogostitev v gostilni oz. restavraciji, so mlajše od 50 let. 20,8% oseb, ki so imele pogostitev doma oz. 8,4% pogostitev pri sorodnikih, je starejših oz. poročenih 50 ali več let. 12,5% je imelo pogostitev na kmečkem turizmu in 10,4% jih je imelo pogostitev v gasilskem domu.

Slika 4: (a) Poroka na domu. (Klajnšek, 1960)

(b) Poroka na domu. (Žunkovič, 1971)

Slika 5: (a) in (b) Poročno slavlje v restavraciji Pan v Kidričevem. (Družina Drevenšek, 2007)

5. Kaj se je dogajalo dan pred poroko, na dan poroke, dan po poroki?

Dan pred poroko so anketiranke urejale zadnje nujne zadeve. Poleg tega so pekle še zadnje pecivo, potice, štruce ter beli kruh z rozinami in krasile dvorano oz. dom. Nekaj časa so namenili tudi pospravljanju hiše. Starejše anketiranke so povedale, da je bilo veliko dela s pripravo prostora, saj so morali iz sobe, kjer je potekalo slavlje, odnesti pohištvo. V sobo so namestili mize in klopi ter prostor lepo okrasili. Običajno z raznimi trakovi, ki so jih spletle iz krep (»cir«) papirja in z umetnimi rožami. Izpraznili so tudi sobo pri sosedih, kjer se je običajno plesalo in kjer se je odvijal »zabavni« program. Nekateri so šle že dan pred poroko k frizerju.

Starejše anketiranke so imele dan pred cerkveno poroko civilno poroko. Na civilno poroko sta šla mladoporočenca sama s pričami.

Na dan poroke so se zgodaj zjutraj začeli zbirati svatje. Ženinovi na domu ženina in nevestini pri nevesti doma. Ko so bili zbrani vsi svatje, so se odpravili po nevesto. Cerkevna poroka je bila v cerkvi, ki je bila v vasi nevestinega doma.

Starejše anketiranke so zapisale, da je bila gostija prvi dan na domu tistega, ki je od hiše odšel, drugi dan pa je bila gostija na domu tistega, kjer sta mladoporočenca tudi živela.

Do cerkvene poroke so imeli svatje organiziran prevoz. V 50. in 60. letih prejšnjega stoletja so svate prevažali z vozovi ali s koleslji. V 70. letih 20. stoletja so se mladoporočenca in pričë peljali že z avtomobilom (svojim ali izposojenim od sosedov in sorodnikov). Za prevoz svatov so nekateri najeli avtobus.

Slika 6: Prevoz na poroko, v ozadju avtomobil z mladoporočencema. (Zajšek, 1968)

Na dan poroke je pri vseh anketirankah sledilo slavlje.

Mlajše anketiranke pa so na dan poroke (dopoldan) pred poroko poskrbele za frizerja, fotografiranje, gasilsko »mauto« ali običajno šranganje, kmečke igre ob prihodu ženina na dom neveste. Sledil je civilni obred, pri večini še cerkveni poročni obred in slavlje.

Dan po poroki so sledili pri starejših anketirankah pojedina oz. zabava na domu, pospravljanje, odpiranje daril, druženje ter skupno kosilo z najožjimi sorodniki ter zaslužen počitek. Mlajše anketiranke so dan po poroki slavile še skupno kosilo s sorodniki, počitek in odpiranje daril. Večina oseb, mlajših od 50 let, pa se je odpravila naslednji dan na poročno potovanje.

6. Kdo in kaj so kuhali?

Osebam, ki so praznovale poroko doma, pri sorodnikih oz. v gasilskem domu, so kuhale kmečke ženske, ki so kuhale na porokah, da bi si zagotovile dodaten vir zaslužka. Nekaterim so kuhale tudi sosede ter tete. Osebam, ki so praznovale v gostilni ali na kmečkem turizmu, so kuhali profesionalni kuharji. Mlajše osebe so imele tudi catering.

Slika 7: (a) in (b) Kuharice konec 60. let prejšnjega stoletja. (Klajnšek, 1960-leta)

Nekoč so ponudili govejo juho z rezanci, govedino, svinjsko pečenko, pečenega in ocvrtega piščanca, različne omake, predvsem vinsko omako, hren, dušen riž, različne prikuhe, solato, pražen ('restan') krompir, domač kruh, kompot, štruce, potico. Opolnoči je sledila torta. Na

mizah je bilo v posebnih steklenih skledah ponujeno raznovrstno pecivo. Za pijačo so ponudili vino in slatino.

Mlajše anketiranke so ponudile svatom govejo in gobovo juho, govedino, pečenko, pečenega in ocvrtega piščanca, mešano meso na žaru, pečen krompir, pomfrit, priloge, različno zelenjavo ter različne vrste solat, sadje in na koncu še kislo juho. Opolnoči pa torto. Na mizah je bilo vedno tudi pecivo in raznovrstna pijača (vino, radenska, ora, kokakola, sokovi in voda).

7. Kdo je pekel pogače/pecivo, poročno torto?

K osebam, starejšim od 60 let, so prišle kuharice ali sorodnice na dom in so tam pekle pecivo, pripravljale rezance, pogače. Običaj je narekoval, da so svatje sami prinesli torte ali štruce v obliki ovce, srca ali pletenice. Tako je bilo tort na poroki veliko. Običaj je narekoval tudi, da so svatje kasneje del torte in pecivo odnesli domov, s katerim so se posladkali otroci, ki na poroki niso bili prisotni.

Slika 8: Marija Zajšek (levo) - glavna kuharica. (Klajnšek, 1963)

Slika 9: Veliko svatov je prineslo torto za darilo. (Klajnšek, 1961)

Mlajše neveste so pecivo pekle same. Pomagali so povabljeni, sorodniki, prijatelji ali ženske, ki so pekle pecivo izključno za namen slavlja, saj jim je to predstavljalo vir zaslужka. Torto so spekli v slaščičarni.

8. Kdo je prvi začel jesti?

Starejše anketiranke so zapisale, da je prvi segel po jedi starešina (priča), nato sta sledila ženin in nevesta ter drugi svatje. Pri mlajših pa sta najprej začela jesti ženin in nevesta.

9. Kateri obred se je izvajal pred jedjo?

Starejše anketiranke so zapisale, da so najprej zmolili *očenaš* in se zahvalili za dobrote. Nato je sledil še govor.

Tudi mlajše anketiranke so odgovarjale, da so najprej zmolili, nato so zlomili krožnik za srečo. Sledil je skeč in nato še govor. Preden so dokončno pričeli jesti, pa sta se morala ženin in nevesta še poljubiti.

10. Kako dolgo je trajala gostija?

Vse anketiranke so odgovorile, da je gostija trajala dva dni. Tisti dan, ko je bila dejanska poroka, so običajno šli svatje spat ob 5. uri zjutraj, nato se je vse nadaljevalo naslednji dan od 12. ure dalje. Starejše anketiranke so odgovorile, da svatje niso šli spat, temveč so vztrajali še naslednji dan do poznih popoldanskih ur.

11. Kdo je poskrbel za zabavni del?

Starejše anketiranke so zapisale, da so jih zabavali muzikantje, po navadi so bili to vaški muzikantje, katere ja plačal ženin ali priča. Nekateri so zapisale, da so denar za muzikante in kuharice zbirali med plesom s prostovoljnimi prispevki, ki so jih odlagali v klobuk. Višino prostovoljnega prispevka »na par« sta določili priči, ta prispevek se je imenoval GLAS. Pri nekaterih pa so za glasbo poskrbeli kar sorodniki, svatje, prijatelji, sosed s harmoniko. Muzikanti so bili včasih zelo izvorni in zabavni. Običaj je govoril, da če so muzikantje igrali na dimniku, je to prineslo paru srečo v zakonu.

Slika 10: Muzikantje na dimniku na poroki leta 1971. (Žunkovič, 1971)

Zabavni del sta vodila predvsem *profirer in kroncjufrava (družica)*, ki sta skrbela tudi za janževce. Njuna naloga je bila, da sta po cerkveni poroki vsem svatom ponudila janževce (vino). Zanj sta morala skrbeti do polnoči. V primeru, da so svatje janževce odnesli, sta morala zanj plačati odškodnino. *Profirer in kroncjufrava* sta tudi otvorila ples na gostiji, skrbela za vzdušje, razne igre, kajti njuna naloga je bila, »da držita gostijo gor«.

Mlajše anketiranke so odgovorile, da je za zabavo poskrbel ansambel. Še danes imata *profirer* in *kroncjufrava* na večini porok podobno vlogo.

12. Kaj ste počeli v zabavnem delu? Zapišite.

Vse anketiranke so zapisale, da so v zabavnem delu predvsem plesali. Najbolj priljubljena plesa med starejšimi anketirankami sta bila pojštertanc in metltanc. Prav tako so veliko peli in se zabavali. Občasno so potekale razne igre in skeči. Muzikantje so izvajali humoristične šege. Ljudje so si med seboj pripovedovali šale. Po kosilu so običajno odšli na ples k sosedom, ker v domači hiši niso imeli prostora. Medtem ko so se svatje zabavali v posebej za to pripravljene sobi pri sosedih, so kuharice poskrbele, da so pripravile vse potrebno za večerjo.

Nekatere starejše anketiranke so zapisale, da sploh niso imele zabave, saj so imeli le majhno večerjo.

13. Koga ste povabili na poroko?

Med povabljenimi so bili predvsem sorodniki, sosedje in prijatelji. Mlajše so povabile tudi znance.

14. Ste se poročili cerkveno in civilno?

	št. odgovorov	(%)
cerkveno in civilno	39	81,3%
samo civilno	9	18,7%
SKUPAJ	48	100,00

81,3% se je poročilo tako civilno kot cerkveno. 18,7% anketirank je imelo le civilni obred.

15. Opišite civilno in cerkveno poroko.

Civilna poroka je nekoč potekala tako, da so k matičarju odšli le mladoporočenca in moški priči.

Slika 11: (a) Civilna poroka nekoč. (Klajnšek, 1968) (b) in danes. (Drevenšek, 2007)

Danes civilna poroka poteka večinoma na matičnem uradu na Ptuju ali na gradu v Račah, kjer je sprejem zelo svečan. Ob koncu vsi svatje, ki se udeležijo obreda, proslavijo s šampanjcem.

Cerkvena poroka je nekoč potekala tako, da so vsi svatje odšli peš do nevestinega doma ter od tam do cerkve. Ženina in nevesto sta spremljala *protfirer* in *kroncjunfrava* (neporočena prijateljca ženina in neveste), ki sta nosila liter janževca in šopek, ki ga je nosila *kroncjunfrava*. Le- tega so po končanem obredu pustili v cerkvi na Marijinem oltarju.

Danes poteka cerkvena poroka podobno kot nekoč. Še vedno svatje pridejo po nevesto na njen dom. Nato se najprej odpeljejo k civilni poroki in po njej še v cerkev na cerkveni obred. Tam nevesto oče pospremi ob zvokih koračnice do oltarja, kjer jo čaka ženin. *Protfirer* in *kroncjunfrava* še vedno nosita in skrbita za liter janževca.

16. Kdo so bili vaši spremljevalci? Kako ste jih poimenovali?

Vse anketiranke so svoje goste poimenovala svatje, medtem ko so starejše zapisale, da so bile del poročnega obreda še družice, priče, ki so jih imenovali *starešine* ter *protfirer* in *kroncjunfrava* (*družica*).

Slika 12: (a) Kroncjunfrava in protfirer. (Klajnšek, 1957) (b) Kroncjunfrava in protfirer ob ženinu in nevesti. (Drevenšek, 2007)

Tudi mlajše anketiranke navajajo, da so najpomembnejši gostje nevestine in ženinove priče. Nekatere mlajše anketiranke imajo povabljene tudi družice (neporočene prijateljice) in običajno tudi *protfirerja* (neporočen ženinov prijatelj) in *kroncjunfravo* (neporočena nevestina prijateljica).

17. Kaj pa nepovabljeni gostje?

Danes na poroko ne prihajajo več nepovabljeni gostje, medtem ko so nekoč bili del poročnega obreda. V preteklosti so se nepovabljeni gostje prišli večinoma najest in napit. Običajno je eden od nepovabljenih gostov imel govor. Potem ko so jih postregli in ko so zaplesali nekaj plesov, so odšli domov.

18. Ali je ženin lahko videl nevesto pred obredom?

	št. odgovorov	(%)
DA	15	31,3%
NE	33	68,7%
SKUPAJ	48	100,00

68,7% oseb je odgovorilo, da jih bodoči možje niso smeli videti pred poroko, saj naj bi to prinašalo nesrečo. 31,3% jih je odgovorilo, da so jih bodoči možje lahko videli. Res pa je, da so to odgovorile osebe, mlajše od 40 let, kar lahko pomeni, da bodoče neveste ne verjamejo več v vraže.

19. So vam pripravili šrango? Opišite jo.

	št. odgovorov	(%)
DA	27	56,3%
NE	21	43,7%
SKUPAJ	48	100,00

56,3% anketirank je odgovorilo, da so jim sovaščani pripravili šrango, in 43,7%, da je niso imele. Nekatere osebe so zapisale, da so imele gasilsko šrango. Gasilci so stali na obeh straneh cestišča in so v zrak škropili vodo. Mladoporočenca pa sta se peljala pod curki. Druge anketiranke so zapisale, da so fantje postavili kup koruznice in jo zažgali. Ženin je plačal

odkupnino za nevesto (mauto), tisti vaški fantje, ki so šrango postavili, so šli nato v gostilno zapit odkupnino. Spet druge so zapisale, da so fantje potegnili verigo čez cesto, ženin je moral žagati drva, mlatiti slamo na cepec, brusili koso in opravljali druga kmečka opravila ... Zatem se je ženin z vaškimi fanti dogovarjal za ceno/odkupnino/mauto za nevesto.

Slika 13: Šranga v Apačah. (Drevenšek, 2007)

20. Kakšne barve je bila vaša poročna obleka?

Nekoč je prevladovala sivo- bela ter bela barva poročne obleke. Nekatere so tudi imele poročno obleko krem, modre, roza ali zelene barve.

Danes prevladujejo poročne obleke bele barve, barve sivke, šampanjca, rdeče ali mlečno bele barve.

21. Kako se je ravnalo s poročnima prstanoma? Opišite.

S poročnim prstanom se je vedno skrbno in previdno ravnalo. Včasih sta za prstane skrbela priča ali ženin. Nekoč bodoča nevesta ni videla prstanov in jih je videla šele na poročnem obredu, saj naj bi to prinašalo nesrečo. Danes sta prstana privezana na »pojštrčku«, ki jo do oltarja prinese ali otrok, priča ali drugi bližnji sorodnik. Prstana kupita mladoporočenca skupno.

22. Ste imeli običaj metanja riža, šopka in podvezice. Opišite.

Nekoč priče in svatje niso metali riža oz. nevesta ni metala šopka. Prav tako niso metali podvezice. Med anketirankami, ki so odgovarjale na vprašanje, so šele osebe, ki so mlajše od 70 let, odgovorile, da so same vrgle šopek, in tista, ki ga je ujela, naj bi se naslednja poročila. Prav tako so metali riž po poroki iz matičnega urada in cerkve.

Danes je metanje šopka, podvezice in riža že postalo običaj na vsaki poroki. Riž se meče pred uradom oz. cerkvijo po končanem poročnem obredu. Ker riž simbolizira plodnost, se torej meče riž z namenom, da bi v zakonu mladoporočenca imela veliko otrok. Šopek in podvezica se mečeta v zabavnem delu. Pri metanju šopka sodelujejo neporočena dekleta in tista, ki ulovi šopek, se bo prva poročila. Pri metanju podvezice sodelujejo neporočeni fantje in tisti, ki ulovi podvezico, je naslednji kandidat za ženina.

Slika 14: (a) Običaj metanja riža pred Matičnim uradom na Ptujju. (Krajnc, 1997) (b) Metanje podvezice na poroki. (Drevenšek, 2007)

23. Ste bili na medenih tednih? Če ste bili, navedite kje.

	št. odgovorov	(%)
DA	7	14,6%
NE	41	85,4%
SKUPAJ	48	100,00

85,4% anketirank je odgovorilo, da niso šle na poročno potovanje, medtem ko je le 14,6% anketirank odgovorilo, da so šle na poročno potovanje. Tiste, ki so šle na poročno potovanje, so odgovorile, da so potovale na Pokljuko, v Portorož, na hrvaško obalo oz. v Grčijo.

24. Kaj ste dobili od staršev za doto?

Nekoč so za doto dekleta dobila spalnico, starši so plačali poroko in gostijo, njivo, parcelo, denar, travnik, pomoč pri gradnji hiše, posteljnino, posodo, jedilni servis ...

Slika 15: Jedilni servis kot del dote. (Korpar, 1950)

Slika 16: (a) Jedilni servis. (Žunkovič, 1971) (b) Jedilni servis. (Zafošnik, 1970)

Danes dekleta od staršev dobijo predvsem denar, spominke, pohištvo, gospodinjske aparate, pomoč pri organizaciji poroke ...

25. Ste praznovali fantovščino oz dekliščino? Če ste, napišite kako.

	št. odgovorov	(%)
DA	30	62,5%
NE	18	37,5%
SKUPAJ	48	100,00

62,5% anketirancev je imelo dekliščino oz. fantovščino. 37,5% jih dekliščine/fantovščine ni praznovalo. Nekoč so neveste praznovale dekliščino tako, da so priredile ples, na katerem so igrali muzikantje, ki so igrali, dekleta pa so plesala in se imela lepo.

Mlajše anketiranke so zapisale, da so dekliščino praznovali tako, da so odšli na večerjo in zabavo. Dekleta so pila in plesala ter se cel večer zabavala.

Slika 17: Dekliščina. (Korpar, 1950)

26. Kako je potekala snubitev oz. prošnja za roko neveste? Opišite.

Najstarejše anketiranke so odgovorile, da jih fantje niso zasabili, temveč so se dogovorili s starši. Nekatere anketiranke so odgovorile, da jih je bodoči mož vprašal za roko pred starši oz. sorodniki.

Mlajše anketiranke so zapisale, da je bila snubitev spontana in da so jih bodoči možje presenetili z vprašanjem na romantičnem prostoru.

27. Naštejte še ostale običaje ob poroki, npr.: nekaj starega, nekaj novega, nekaj modrega, nekaj izposojenega, zastrtost neveste s tančico, hupanje, nošenje neveste čez prag, naloge ob prihodu ženina po nevesto, poročna vabila, naprsni šopki, okrasje, golob, poročna sveča ...

- Nekoč so morale neveste na dan poroke stati na železu in gledati skozi okno, da bi prve opazile ženina, saj naj bi to prinašalo srečo.
- Ob prihodu ženina po nevesto so potekali stari običaji. Bodoči ženin je moral sekati ali žagati drva. Ženinu je nevestin starešina zastavljal vprašanja. Ženinu so običajno ponudili prvo in drugo nevesto (moškega oblečenega v nevesto, starejšo žensko ...).

Slika 18: (a) Prihod po nevesto in pogajanja. (Klajnšek, 1970) (b) Prva nevesta. (Krajnc, 1997)

- Poročna vabila so bila izrečena ustno.
- Naprsni šopki in okrasje so bili narejeni iz papirja.
- Poročni prstani se nosijo na levem prstancu, saj naj bi imel ta prst žilo ljubezni, ki je neposredno povezana s srcem.

- Nevesta naj bi nosila tančico, saj naj bi le-ta simbolizirala nevestino sramežljivost.
- Ženin nese nevesto čez prag, to naj bi pomenilo dobrodošlico v novem domu, in jo tako obvaroval pred zlobnimi duhovi.
- Danes je značilno, da na poroki hupajo z avtomobili in le-ti so okrašeni z baloni. Ob koncu poročnega obreda ženin in nevesta spustita golobčka. Neveste imajo nekaj izposojenega, običajno je to poročna obleka, nekaj modrega – podvezico, ter nekaj novega, kar so običajno čevlji.

28. Ste imeli darilca za svate? Če ste, napišite katera.

	št. odgovorov	(%)
DA	32	66,7%
NE	16	33,3%
SKUPAJ	48	100,00

66,7% anketirank je odgovorilo, da so se svatom zahvalile z manjšo pozornostjo. 33,3% je odgovorilo, da daril niso poklanjale.

Nekoč so svatom poklanjali pecivo in torte. Svatje, ki so bili na poroki, so domov odnesli pecivo, pogače, torte, dobrote za svoje otroke, saj otroci niso bili povabljeni. Na poroko so bili povabljeni samo odrasli, izjemoma tudi kakšen otrok.

Danes svatom poklanjajo konfete, praline, srčke z datumom poroke in imeni mladoporočencev, pecivo, fotografije ...

29. Poznate kakšne vraže, ki so povezane s poročnim dnem (pogled v ogledalo, mavrica, dež, letni čas ...)?

- Če je poročni dan deževen, bosta ženin in nevesta bogata.
- Nevesta se mora potruditi, da obdrži poročna prstana pri sebi, in ko pride ženin, ga mora pogledati skozi prstan in hkrati stati na železu, preden jo ženin vidi; to pomeni, da bo nosila ona »hlače v zakonu«.
- Bel golob naj bi simboliziral mir v zakonu.
- Kuharica mora prinesiti jušnik v prostor, kjer so svatje, se spotakniti preko njega in ga razbiti, saj naj bi to prineslo srečo.
- Nevesta in ženin s svati ne smejo priti iz cerkve v mraku, to naj bi prinašalo nesrečo.
- Isti dan se naj ne bi v isti cerkvi zgodila poroka in pogreb, saj naj bi to prinašalo nesrečo.

30. Katera leta so po vašem mnenju primerna za poroko oz. za rojstvo prvega otroka?

Večina je odgovorila, da je najprimernejši čas za otroka med 25. in 30. letom oz. ko se par čuti dovolj odgovornega za to. Res pa je, da so starejše anketiranke odgovorile, da bi se mladi morali poročiti prej kot pa prestari. Mladi so prepričani, da bi otroka morali dobiti okoli 25. leta, za poroko pa nikoli ni prepozno, tako da se niso opredelili, kdaj bi bilo primerno stopiti v zakonski stan.

31. Kakšen je vaš recept za dolg in srečen zakon?

Anketiranke, ki so v zakonski zvezi 61 – 70 let, so odgovorile, da je recept za dolg in srečen zakon iskrenost, ljubezen, spoštovanje in potrpljenje (Kdor potrpi, rože sadi.), razumevanje ter strpnost.

Osebe, ki so poročene 51 – 60 let, so odgovorile, da je recept za srečen zakon poleg spoštovanja, potrpežljivosti, odpuščanja, ljubezni, iskrenosti, zaupanja še delovno in pošteno življenje.

Osebe, ki so poročene 51 – 60 let, so poleg vsega naštetega odgovorile, da je pomembna tudi zvestoba.

Raziskovalna naloga: KO ZAPOJEJO POROČNI ZVONOVI

Tudi vse osebe, ki so poročene krajši čas, so izpostavile zgoraj naštete vrline.

Poročne fotografije iz različnih obdobj ...

Slika 19: (a) Poročna fotografija Marije in Janeza Kralja. (Korpar, 1946) (b) Poročna fotografija Lee in Jožeta Drevenška. (Korpar, 1962)

Slika 20: (a) in (b) Poročni fotografiji Marte (roj. Masten) in Janeza Žunkoviča. (Žunkovič, 1971)

Slika 21: Poročna fotografija Simone (roj. Zafošnik) in Roberta Drevenška. (Drevenšek, 2007)

3.2 Rezultati intervjuja z gospo Ivanko Klajnšek

Gospa Ivanka Klajnšek iz Apač je bila priučena kuharica. Rodila se je leta 1938. Njena mama Marija Klajnšek (znana pod domačim imenom Zajšekva Micka) je bila po poklicu kuharica, vse svoje življene je opravljala poklic kuharice na porokah, raznih slavnih in sedminah. Hkrati je izdelovala suho cvetje iz krep papirja za naprsne in poročne šopke. Teh veččin je naučila tudi svojo hčer Ivanko (I. Klajnšek, osebna komunikacija, 24. februar 2018).

Gospa Ivanka je zelo hitro, že pri svojih 17. letih, pričela kot pomočnica pri svoji mami Mariji.

Slika 22: Na obeh fotografijah skrajno desno ga. Ivanka in v sredini njena mama Marija. (Klajnšek, šestdeseta in sedemdeseta leta 20. stoletja)

Spominja se, da sta imeli veliko dela predvsem na porokah. Običajno sta pričeli s pripravami že v četrtek ali pa celo prej, ko sta doma pekli pecivo za poroko. V četrtek pred poroko sta se odpravili na dom ženina ali neveste, kjer je potekala poroka. Dela je bilo veliko, saj sta morali speči še kakšno pecivo, štruče, ovčke, pripraviti prikuhe, zaklati kokoši, jih oskubiti in marinirati, začiniti svinjsko pečenko, pripraviti rezance, zamesiti in speči kruh ter potice. Pove tudi, da so svatje v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja prinašali na dom ženina ali neveste živila za poroko, npr.: moko, sladkor, olje, jajca in žive kokoši (I. Klajnšek, osebna komunikacija, 24. februar 2018).

Slika 23: Ovčka ob poroki je pomembno pecivo, ki simbolizira človeka kot varuha skupnega življenja. (Očko, 2015)

Ker sta kuhali na porokah v ožji in širši okolici in nista imeli svojega lastnega prevoza, je običajno za to poskrbel ženin. Po njiju je prišel kakšen sorodnik, v 50. in 60. letih s konjsko vprego (običajno z vozom ali s kolesljem), v 70. letih pa že z avtomobilom. Spomni se, da sta veliko kuhali v okolici domačega kraja Apač, v Halozah, okolici Ptuja, na Pragerskem, v Miklavžu na Dr. polju (I. Klajnšek, osebna komunikacija, 24. februar 2018).

Pove tudi, da so bile takrat kuharice zelo cenjene. Obvezno so bile prisotne na vsaki fotografiji, kjer so sedele v prvi vrsti ob muzikantih. Vedno so pripravili tudi ples za kuharice in se jim tako zahvalili za dobro pripravljeno hrano (I. Klajnšek, osebna komunikacija, 24. februar 2018).

Po mamini smrti leta 1980 tudi sama ni več kuhala na porokah, ampak se je zaposlila kot kuharica v čevljarskem podjetju BAS v Lovrencu na Dr. polju, kjer je dočkala tudi upokojitev. Vendar pa je kljub temu, da ni več kuhala na porokah, še vedno z velikim veseljem do nedavnega doma pekla pecivo za razne priložnosti (poroke, rojstne dneve, krste, sedmine), odvisno od naročila (I. Klajnšek, osebna komunikacija, 24. februar 2018).

Pri gospe Ivanki sva odkrili pravo zakladnico fotografij z veliko porok, ki sva jih s pridom uporabili v raziskovalni nalogi, saj so kuharice običajno ob plačilu dobile v spomin tudi fotografije. Njena mama je te fotografije skrbno hranila, kasneje je to skrb prevzela ga. Ivanka. Problem, na katerega smo naletele pri pregledu fotografij, je bil povezan z datiranjem, saj nekatere fotografije niso imele zapisane letnice. Tako smo ob pomoči gospe Ivanke, prababice Olge in babice Milenke datirale fotografije. Odkrili sva tudi poročno fotografijo staršev naše sorodnice Jerice Korpar (roj. Planinšek). Ko sva ji to sporočili, je bila zelo ganjena, saj nima nobene poročne fotografije svojih pokojnih staršev. Z veseljem sva ji poslali skenirano fotografijo in se ob tem resnično dobro počutili (I. Klajnšek, osebna komunikacija, 24. februar 2018).

Slika 24: Poroka Ivanke in Franca Planinška. (Klajnšek, 1964)

4 REZULTATI IN DISKUSIJA

Uspelo nama je zbrati veliko poročnih običajev, navad in vraževerja, med katerimi jih je že veliko potonilo v pozabo.

Zbrali sva podatke, slike ter gradivo, ki predstavljajo tradicijo poročnih obredov našega kraja, torej našega ožjega okolja.

Hvaležni sva vsem informatorkam, ki so se potrudile in nama pomagale zbrati bogato bero najrazličnejših odgovorov.

Najina prva hipoteza, da so se babice poročale mlade, je bila delno potrjena, saj so se anketiranke poročale med 21. in 23. letom ali še kasneje.

Druga hipoteza, da danes še vedno spoštujemo običaje, kot so šranganje, deklinščina, da ženin ne sme videti neveste pred poroko, je bila potrjena. Kljub temu da je veliko običajev in navad zatonilo v pozabo, se je večina običajev na podeželju ohranila. Tudi snubitev je potekala drugače kot danes.

Tretja hipoteza, ki govori, da je nekoč ohcet trajala več dni, je bila potrjena, saj danes poroke v veliki večini trajajo največ 24 ur – dan obreda in naslednji dan kosilo za svate.

Četrta hipoteza, ki pravi, da danes ohcet pripravimo v gostilni in ne več doma, je bila prav tako potrjena.

Peta hipoteza, da nekoč mladoporočenca nista hodila na poročno potovanje, medtem ko je danes poročno potovanje del poročnih zaobljub, ni bila potrjena, saj je le manjši del anketirank, ki so poročene krajši čas, v resnici odšlo na poročno potovanje.

Veseli naju, da se je nekaj poročnih običajev ohranilo vse do danes. Obenem upava, da bo čim več mladih ob njim pomembnem dnevu spoštovalo običaje naših prednikov.

5 ZAKLJUČEK

Kot mladi raziskovalki zanimivega običaja ob sklenitvi zakonske zveze sva raziskovali odgovore na vprašanja, ali tradicionalna poroka na svoj način predstavlja zgodovino našega kraja, in kateri poročni običaji so se ohranili do danes.

To naju je pripeljalo do ugotovitve oz. zaključka, da bi lahko različne organizacije (od zgodovinskega društva do kluba podeželskih žena) pomagale ohranjati stare običaje, povezane s poroko. Z Društvom podeželskih žena bi pekle simbolične BOSMANE, ki bi ponovno postali pomemben del vsake poroke. Na tradicionalni poroki bi se torej pojavile z bosmanom namesto s torto, tudi z zanimivim tradicionalnim okrasjem – šopki, ureditev prostorov, mize ...

V sklopu raziskovalne naloge sva prišli do naslednjih spoznanj:

1. Danes se vse več parov ne poroča; tradicija jih ne »sili« v ta obred.
2. Danes se pari pred poroko zaročijo, medtem ko nekoč to ni bilo pravilo.
3. Snubitve potekajo danes drugače kot pred 70. leti.
4. Danes se pari poročajo praviloma med marcem in oktobrom, nekoč so se poročali v odvisnosti od letnega časa oz. cerkvenih praznikov.
5. Danes gostije potekajo v gostilnah, nekoč so bile zabave doma ali pri sorodnikih.
6. Nekoč so imeli kot obredno pecivo namesto poročne torte poročno pogačo ali bosman.
7. Nekoč so gostije trajale 3 dni, danes trajajo približno 24 ur.
8. Nekoč so bili del poroke tudi nepovabljeni gostje, danes jih več ni.
9. Nekoč so na poroko vabili družino in sorodnike, vendar ne otrok. Danes na poroko povabimo celotno družino, sorodnike, prijatelje, znance, poslovne partnerje ...
10. Tudi danes se večina parov poroča civilno kot cerkveno.
11. Pred poroko še vedno prirejajo tako dekliščino kot fantovščino.

Naj zaključiva z mislijo pesnika Toneta Pavčka iz pesmi Vabilo:

Pridi ljuba, na večer
k meni v sanjajoče griče,
vse te vabi, vse te kliče:
zemlja, rože, mrak in mir.

(Pavček, 2017)

6 LITERATURA IN VIRI

6.1 Monografsko gradivo

- Jeraj, J. (1933). *Naša vas: oris vede o vasi*. Ljubljana: Slovenska šolska matica.
- Kunaver, D. (1989). *Slovenske pesmi, šege in panjske končnice*. Ljubljana: Samozaložba.
- Kunaver, D. (1997). *Slovenska preteklost v ljudski pripovedi*. Ljubljana: Samozaložba.
- Novak, V. (1960). *Slovenska ljudska kultura*. Ljubljana: DZS.
- Ovsec, D. J. (1992). *Velika knjiga o praznikih. Praznovanja na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Domus.
- Stanonik, M. (1990). *Slovstvena folklor v domačem okolju*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Šegula, S. (2010). *Poročna floristika*. Strahinj: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.

6.2 Članek v časopisu

- Kuret, N.. (1963/1964). *O nosivcih slovenskih šemskih običajev*. V Slovenskem etnografu (št. izd., 16/17, str. 167 – 178). Ljubljana: Slovenski etnografski muzej. Pridobljeno 8. decembra 2017 s https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/slovenski_etnograf_33_34_kuret_o_nosivcih.pdf.
- Orel, B. (1942). *Ženitovanski običaji na Dravskem polju niže Ptuja*. V Etnologu (št. izd. 14, str. 96 – 110). Ljubljana: Slovenski etnografski muzej. Pridobljeno 14. januarja 2018 s file:///C:/Users/Ucitelj/Downloads/etnolog_14_1942_orel_zenitovanjski.pdf.
- Orel, B.. (1942). *Čarodejni obred in mit nakolenčiča ter bosmana v slovenskih ženitovanjskih običajih*. V Etnologu (št. izdaje 15, str. 74 – 95). Ljubljana: Slovenski etnografski muzej. Pridobljeno 17. januarja 2018 s https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/etnolog_15_1942_orel_carodejni.pdf.

6.3 Internetni vir

- Cah Žerovnik, V. (20. 6. 2009). *Poklon zastrti identiteti*. Pridobljeno 17. januarja 2018 s <https://www.dnevnik.si/1042275735>.
- Grška legenda. (15. 12. 2016). *Na katerem prstu nosiš svoj najljubši prstan?* Pridobljeno 17. januarja 2018 s <https://www.radio1.si/46673/grska-legenda-na-katerem-prstu-nosis-svoj-najljubsi-prstan>.
- Halas, Meta. (april 2012). *Zaročni in poročni običaji: njihov pomen in izvor*. Pridobljeno 16. januarja 2018 s <http://www.nevesta.si/zarocni-in-porocni-obicaji-njihov-pomen-in-izvor/>.
- Kos, Maja. (23. julij 2012). *Poroka po slovensko*. Pridobljeno 17. januarja 2018 s http://www.zadovoljna.si/clanek/trend_report/poroke-po-slovensko.html.
- Malec, Tatjana. (21. 7. 2012). *Lepi slovenski narodni običaji*. Pridobljeno 10. decembra 2017 s <http://www.rtv slo.si/blog/tatjana-malec/lepi-slovenski-narodni-obicaji/74200>.
- Pavček, Tone. (2017). *Tone Pavček – najlepši verzi*. Pridobljeno 25. februarja 2018 s <https://mojpogled.com/tone-pavcek-najleps-i-verzi/>.

- Poročni običaji.* (b. d) Pridobljeno 18. januarja 2018 s <https://www.hedonist.si/mojstrski-nasveti/porocni-obicaji.html>.
- Poroka – izročila in običaji.* (31. marec 2009) Pridobljeno 18. januarja 2018 s <https://iskreni.net/organizacija-poroke/158-poroka-izrocila-in-obicaji.html>.
- Poroka.* (2010). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovška ZRC SAZU. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Pridobljeno 26. februarja 2018 s http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=poroka&hs=1.
- Poroka.* (b.d). Pridobljeno 13. februar 2018 s <http://www.promak.si/poroke/>.
- Poroke nekoč in danes.* (b. d) Pridobljeno 19. januarja 2018 s <http://www.popolnaporoka.si/2014/10/poroke-nekoc-in-danes-obicaji-sege.html>.
- Sever, Vesna. (6. oktober 2012). *Zaslišal, zaslišal sem ptičico pet.* Pridobljeno 17. januarja 2018 s <http://radio.ognjisce.si/sl/135/utrip/8886/>.
- Simbolika poročnih prstanov.* (3. marec 2009). Pridobljeno 17. januarja 2018 s <https://iskreni.net/organizacija-poroke/128-simbolika-porocnih-prstanov.html>.
- Starbek, Petra. (2014). *Sodobna nevesta in poročne tradicije.* Pridobljeno 17. januarja 2017 s <http://storija.si/blog/2014/06/sodobna-nevesta-in-porocne-tradicije>.
- Škoberne, Mica. (15. januar 2012). *Zanimivi poročni običaji po svetu.* Pridobljeno s <https://iskreni.net/druzina/poroka/80-porocni-dan/1102-zanimivi-porocni-obicaji-po-svetu.html>.

7 PRILOGE

7.1 Vprašalnik interdisciplinarne raziskovalne naloge Ko zapojejo poročni zvonovi

Sva učenci OŠ Kidričevo in raziskujeva izročilo naših prednikov. Raziskujeva poročne obrede in zanimajo naju, kako ste se nekoč pripravljali na poroko, kako ste jo praznovali, vraže in običaje, povezane z njo.

Z vašo pomočjo bomo našli veliko odgovorov na zastavljena vprašanja, obenem bomo bogatejši za še eno raziskavo.

1. Koliko let ste stari?
2. Koliko let ste poročeni?
3. Ali ste bili pred poroko zaročeni? DA NE
4. V katerem letnem času ste se poročili?
5. Kje ste praznovali poroko?
6. Kaj se je dogajalo:
- dan pred poroko
-
- na dan poroke
-
- dan po poroki
-
7. Kdo in kaj so kuhali?
-
-
8. Kdo je pekel pogače/pecivo, poročno torto?
-
-
9. Kdo je prvi začel jesti?
-
10. Kateri obred se je izvajal pred jedjo?
-
-
11. Kako dolgo je trajala gostija?
-
12. Kdo je poskrbel za zabavni del?
-
-
13. Kaj ste počeli v zabavnem delu? Zapišite.
-
-
-
14. Koga ste povabili na poroko?
-
-

Raziskovalna naloga: KO ZAPOJEJO POROČNI ZVONOVI

15. Ste se poročili cerkveno in civilno? -----

16. Opišite civilno in cerkveno poroko. -----

17. Kdo so bili vaši spremljevalci? Kako ste jih poimenovali? -----

18. Kaj pa nepovabljeni gostje? -----

19. Ali je ženin lahko videl nevesto pred obredom? -----

20. So vam pripravili šrango? Opišite jo. -----

21. Kakšne barve je bila vaša poročna obleka? -----

22. Kako se je ravnalo s poročnima prstanoma? Opišite. -----

23. Ste imeli običaj metanja riža, šopka in podvezice? Opišite. -----

24. Ste bili na medenih tednih? Če ste bili, navedite kje. -----

25. Kaj ste dobili od staršev za doto? -----

26. Ste praznovali fantovščino oz. deklinščino? Če ste, napišite kako. -----

27. Kako je potekala snubitev oz. prošnja za roko neveste? Opišite. -----

28. Naštejte še ostale običaje ob poroki, npr.: nekaj starega, nekaj novega, nekaj modrega, nekaj izposojenega, zastrtost neveste s tančico, hupanje, nošenje neveste čez prag, naloge ob prihodu ženina po nevesto, poročna vabila, naprsni šopki, okrasje, golob, poročna sveča ... Napišite. ----

Raziskovalna naloga: KO ZAPOJEJO POROČNI ZVONOVI

29. Ste imeli darilca za svate? Če ste, napišite katera. -----

30. Poznate kakšne vraže, ki so povezane s poročnim dnevom (pogled v ogledalo, mavrica, dež, letni čas)? Napišite. -----

31. Katera leta so po vašem mnenju primerna za poroko oz. za rojstvo prvega otroka? -----

32. Kakšen je vaš recept za dolg in srečen zakon? -----

Hvala za sodelovanje.

Učenki – raziskovalki